

Napút-füzetek

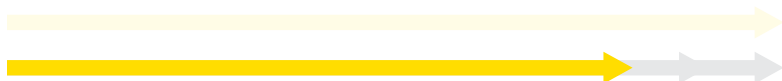
18.

Elek Szilvia

Pillangók

Színpadí játék egy részben, zenével

Szereplők:

Robert Schumann, zeneszerző (negyvenes éveinek közepén)

Hassel, ápoló

Dr. Richarz, orvos

Emilie kisasszony, ápolónő (csúnyácska, egyszerű nő)

Ápolók

Zongorázó nő (Clara) élőben vagy vetítve

Színhely: elmeógyógyintézet, az 1850-es évek közepén Németországban, Endenichben

Színpadkép: egyszerű szoba – ágy, íróasztal, kis szekrény, mosdószekrény, zongora. A szobából egy másik nyílik. A szoba egyik oldalán szárnyas ajtó, rajta kis ablak. Az ajtó merőleges a közönségre.

A darabban elhangzó zenék Schumann művei, ill. Schumann-művekből összeállított montázsok.

Előjáték

(Nagy taps. A Zongorista kimegy a pódiumra. Hajlong, ráadást játszik.)

Zene: Pillangók-részlet /zongora/

Váratlanul valaki a közönség sorából hisztériásan kiáltozni kezd.)

EMILIE Ó ölte meg! Ó volt a gyilkosa!
Ó tette! Ó volt! Igen, ő!

Hagyjanak! Ó volt! Hagyjanak –
eressen már!

(Két ember – mint nézőtéri ügyelő – elvezeti a hangoskodót. Ezalatt a Zongorista még játszik egy darabig, majd zavartan feláll és kimegy. A színpadon teljes sötétség lesz és csönd.)

EMILIE *(Csak a hangját halljuk, őt nem látjuk. Közben a függöny szétnyílik.)* Nem, még sohasem fordult elő. Igazán. Ilyesmi soha! Fogalmam sincs, mi ütött belém... Higggye el, doktor úr, egyszerűen

csak elvesztettem a fejem. Olyan hosszú ideje nem hallottam ezt a muzsikát... Belém hasított, vagy mi... Mintha túlvél szurkáltak volna... Tudja, mindaz sok-sok éve történt. Fiatal voltam, szinte még gyerek. S őneki, neki – nem is tudom, hogyan mondjam ezt el... Neki élnie kellett volna még! Élhetett volna, igen, még sokáig. Ha az a nő – aki a felesége volt! – nem teszi őt tönkre. Ó, hogy gyűlöltem azt az asszonyt! Egy időben valamennyi hangversenyére elmentem. Olyan szép volt, hogy nem mertem ránézni játék közben. Csak keserves sóvárgással lestem, hátha elrontja valahol végre! Hogy melléüt, belezavarodik, elfelejti, mi következik... De nem! Clara mindig tökéletes volt. Nem tudott hibázni...

Én meg csak vártam... De nem volt szerencsém. Évekig, hosszú évekig ... Mígnem, tegnap este...

Gondolom, szeretné hallani, hogy is kezdődött ez az egész...

Hát, igen... A történet – amelyben én csak egy kis porszem voltam – akkor, ott, Endenichben már jó ideje ment a maga útján...

1. jelenet

(Emilie utolsó mondatai alatt láthatóvá válik Robert szobája, amelyet egyelőre még fal határol el a közönség felé, görgőkön, három oldallal.

Az egyik oldalsó falon ajtó, azon kis ablak. A fal enyhén áttetsző.

Zene: Pillangók-részlet /zongora/ – a Zongoristát nem látjuk most.

Sötét van, Robert a fal mögött egy székre áll. Kezét kidugja a fal fölé. Görcsösen markolássza a levegőt.

Robert hangja szaggatottan)

ROBERT „Az ember pillangó – s a világ a virág, melyen ringatózik – s most a messzeségbe, a csodás tavaszi világba libbennek ki a pillangók – mert a tavasz maga az ajtó előtt áll és rám tekint – s az ember pillangó –” *(Schumann szövege)*

(Az előző falat elhúzzák. Világosabb lesz. Robert leugrik a székről, rémülten körbe-körbe szaladgál. A zene abbamarad, ő beugrik az ágyba. Magára húzza a takarót. A takaró fel-alá hullámozik.)

ROBERT *(Suttogva)* Hallod? Eusebius! Eusebius! Már megint ő zongorázik! Kikerget a világból borzalmas harmóniáival!

Hagyjad, Florestan! Nem mindegy az neked?

A billentyűk füstölnek?

Florestan! Menj haza inkább! Mi dolgozol itt?

Nem lehet. Chiara is itt van!

Hol?

Amott!

Nem látom. Húzdój arrébb!

Ég a ház!

(Egyre hangosabban)

Fények! Szikrák! Mindenhol! Mindenhol!

Mi történt?

Eusebius!

Te játszottál így, hogy most reng a föld!

Reng a föld?

Reng! A házak halomra dőlnek! Elfogyott a levegő! Clara, menekülj! Menekülj!

(Fejét kidugja a takaró alól.)

Clara! Clara! Nincs levegő! Itt sincs! *(Ordít.)*

Az egész város elpusztult! Clara! A gyerekek is... Mindenki, mindenki...

(Zokog.)

HASSEL *(Álmosan betámolyog.)* Mi van már megint? Mi van? Ez már a negyedik ma éjjel...

Hallgasson végre el...

(Az ágyhoz lép, rázogatja a zokogó Robertet.)

ROBERT *(Felugrik az ágy tetejére, és Hasselre veti magát.)* Maga is ott járt!

HASSEL Mi van?

ROBERT Maga is...

HASSEL Már megint kezdi. Hallgatna már el!

ROBERT Láttam!

HASSEL Eresszen!

ROBERT Belehajtották őket a tűzbe!

HASSEL Eresszen el!

ROBERT Sikoltozva futottak, de üldözte őket!

HASSEL Eresszen! Ha nem enged...

(Dulakodnak, Robert már fojtogatja Hasselt.)

ROBERT A gyerekeim! A családom! Hogy tehette? Hogy tehette ezt?

HASSEL Ha nem enged... Ha nem enged... *(Hassel lefogja Robertet. Hirtelen az ágyhoz köti.)*

ROBERT Mind meghaltak, mind! Az egész családom! Clara is! *(Újból sír.)* Clara... Tudom, maga tette! Maga volt! Ne kössön meg! Könyörgök!

HASSEL Mit képzelsz? Na, jobb lesz így...

ROBERT Ne kössön meg! Ne, ne! Ártatlan vagyok!

HASSEL Persze. Csak az imént épp meg akart fojtani, mi?

ROBERT Én? De hisz maga egy aljas gyűjtogató, aki...

HASSEL Mi? Hassel vagyok, a büdös, jó anyját neki... Az ápolója!

ROBERT De én láttam. Ott láttam.

HASSEL Mit?

ROBERT Láttam. Ami történt.

HASSEL Mi történt?

ROBERT A gyerekek. És Clara. Düsseldorfban.

HASSEL Nem történt semmi Düsseldorfban. Zagyvál itt össze, a fene enne meg...

ROBERT De. Tudom. Láttam. Engedjen el. Kösse ki ezt a...

HASSEL Ja, oszt' még rám ugrik megint.

ROBERT Nem. Többet nem.

HASSEL Na, még csak az kéne. Kényszerzubbonyban kellene tartani, még éjjelre is.

ROBERT Oldozzon ki! Oldozzon ki! Könyörgök! *(Sír.)*

HASSEL *(Kifelé megy.)* Oldozza a halál! *(A közönség felé)* Hát maguk? Maguk sem tudnak aludni? Akárcsak ez itt, mi? *(Robert felé bökö.)* Csak nem látogatóba jöttek? Ki a nyavalyát keresnek ilyen hajnali órán? Még hat óra sincs! *(Behúzza maga mögött az ajtót.)* Ja, vagy úgy! A híres embert akarják megnézni? Azt? Azt, mi? Hát,

azt nem lehet... Híres ember... A híres dilis! Ez itt a négyes számú bolond szobája, aki alól ugyanúgy ki kell kaparnom a szart, mint a többiek alól. Ha meg összehúgyozza magát, az ingét is cserélhetem. Semmiben sem különb az ötösnél vagy a kettesnél! Híres? Mi? Ja persze... Pénzért?! Nem, nem... *(A markát tartja.)* Többért! Na jó. Nem láttam semmit. Benézhetnek a kis ablakon. *(Kinyitja a Robert szobája ajtaján lévő kis ablakot.)* Kíváncsiskodunk? Mi? A fő-zeneigazgató úr! Fő-zeneigazgató úr? Zeneszerző? Nekem aztán édes mindegy. Mi közöm hozzá? Nekem csak egy örült. Egy a sok közül. *(Visszamegy a szobába.)*

(Robert megkötözve ül az ágy szélén és reszket.)

ROBERT Engedjen el!

HASSEL Nem ettem bolondgombát. Majd, ha jó lesz.

ROBERT Jó vagyok. Láthatja. Soha. Soha többet.

HASSEL Na jó. Úgyis mindjárt itt a reggel. *(Kiszabadítja.)* Ezt az egészet meg felejtse el. A családjának semmi baja. Eusebius is jól van. Meg az a Florestan is, vagy ki. Higgye el! *(Elmegy a szoba sarkába egy mosdótálért.)*

ROBERT *(Csendesen)* Akkor miért vagyok itt? Ha ők még élnek, én miért vagyok itt? Clara, Clara...

HASSEL *(Dünnögve)* Ezt nap mint nap megkérdi. Negyedik hónapja, hogy mindennap megkérdi. Hogy abba a jó... Tudja ezt maga nagyon jól, kedves barátom!

ROBERT Kérem...

HASSEL Uram! A reggeli toalettje előállt! Lenne szíves a hátsóját kidugni?

ROBERT Jaj, ne! Már megint?

HASSEL *(Beöntést csinál Robertnek.)*

Valami szépet alkosson, Schumann úr, Richarz doktor kedvéért. Meg Emilie kisasszony kedvéért. Ügyesen! Az előírást be szokjuk tartani!

ROBERT Muszáj?

HASSEL Hajja! De még mennyire!

Ha jobban tetszik, gondolhat rám is közbe. Szépen, ügyesen. Csak vigyázzon a köntösére, nincs kedvem újból kimosni! Persze, lefogadom, a tejt nem itta meg!

ROBERT Utálom a tejet...

HASSEL Utálja! Hogy a francba akar így meggyógyulni?

ROBERT Kérem... Elmondja?

HASSEL Itt a víz. Finom szappanos.

Jó illata van, mi? Na jó... Elmondom. Mintha már nem tettem volna meg párszor... *(Mosdatni kezdi.)* Az úgy volt, kedves Schumann úr, hogy egyszer azt méltóztatott gondolni, meg tetszik próbálni, milyen lehet a jó hideg Rajna vízében úszkálni, mint egy kis halacska...

ROBERT Halacska? Ez csíp! *(Pislog.)*

HASSEL Igen. Halacska. Beleugrott szépen.

ROBERT Én, halacska? Beleugrott... Beleugrottam... Kifolyik a szemem...

HASSEL Bele méltóztatott ugrani... Azt a hétszentségit! A bűdös teremtését neki! Emilie! Hogy rohadna le az a tetves keze!

ROBERT Én? *(Törölgeti a szemét, nézi a vizet a tálban.)* Az én voltam? Ne! Én voltam? *(Kevergeti a vizet, fröcsköl, dúdolni kezdi Schubert Pisztráng-dallamát. Emilie berohan.)*

EMILIE Igenis!

HASSEL Emilie! Megőrült? Ecetet önt ennek a nyavalyásnak a fürdővizébe?

EMILIE Én? Nem... Már hogy gondol ilyet...

ROBERT Nem, az egy pisztráng volt. Pisztráng! Tudja, milyen az! Egy kis fürge pisztráng!

HASSEL Hogy a bordáit nyomorgatnám össze legszívesebben – nézze meg ezt a vizet! Hát kicsípi a szemét!

EMILIE De én, én...

ROBERT Szélsebesen úszó, fürge kis pisztráng! *(Kikapja a szívacsot Hassel kezéből, ide-oda tologatja a vízben és dúdol, nevet.)* Hopp! Itt van! Kiugrik! *(Hasselre fröcsköl.)* Hopp!

HASSEL Ne!

EMILIE Milyen pisztrángról van szó?

HASSEL Maga meglebegt! A szentségit! Pedig nem olyan régóta van itt! Rögtön cserélje ki ezt a vizet!

EMILIE Én, én... csak véletlen volt... a szappanpelyhest összecseréltem, a másik üveggel, véletlenül – nem mertem szólni...

HASSEL Elhallgat rögtön, még higgyem is el, amit itt összehord – hozza azt a tiszta vizet! Hogy lehet az ecetet szappanpelyhek nézni? Még hazudik is!

EMILIE Rögtön. Máris – hozom...

ROBERT És most újból ugrik. Még gyorsabban, gyorsabban. Ott van! Amott!

HASSEL Ne! Igyekeznünk kéne! Richarz doktor mindjárt itt lesz! Na adja ide, hadd szappanozzam be azt a halképét!

ROBERT Jaj, ez a víz hideg! Jeges! Meg akar fagyasztani? Nyakig sülyedek a jeges vízben! A hullámok a fejem felett... mindjárt megfuladok...

HASSEL Schumann úr! Erre most nincs időnk! *(Emilie hozza a vizet és kimegy.)* Emilie kisasszony

már itt is van a tiszta vízzel, ami jó forró, szépen lemossuk a sok habot....

ROBERT *(Nyüszít.)* Hideg, nagyon hideg! Fagyos, dermesztő... *(A kezét nézi.)* Ezek itt... az ujjaim közt, faágak! Mi ez az undokság? Barna lötyty! Fúj! Üledék! A víz hordaléka a ruhámról...

HASSEL Elég ebből, Schumann úr!

ROBERT A körmöm alatt sár, a fogaim, a szájpadrólom iszap-pal tele! Undokság! Undokság! És a hajam? Csimbókokban... Sár. Ez is sár? Hideg! Hideg sár, hideg víz, hideg sár, hideg víz... Sár, víz *(Mondókaszerűen)* sár, víz, sár, víz, sárvíz, víz, sár, sár...

(Összegubózva ül az ágyon, reszket. Hassel legyint, kiönti a mosdóvizet, és szó nélkül kimegy.)

ROBERT Sárvíz, víz, víz-víz-vízi, sári... *(Felugrik a szekrényhez, és vadul tépi a fiókokat.)* Ezt le kéne írnom, sár-sár *(Idegesen keres valamit)* – úgy eldugom, hogy sohasem találom – a ritmusa izgalmas, milyen lüktető – víz-sárvíz *(Elnémul, megtalálja a kottapapírt, gyorsan ír.)*

HASSEL *(Újból belép a szobába. Robert hirtelen elrejt a papírt az ágyába.)* Mi az? Mit dugdos ott? Na, adj a csak szépen ide! Hé, Schumann úr!

ROBERT A hangok... Elvesztek...

HASSEL Mi van?

ROBERT A legszebb hangok! Dé-monok voltak itt! Huss, kikapták a kezemből *(Kapkod a levegőben)*, látja, elröppöltek! Egy g! Egy fisz! Zzzzzz... Itt vannak! Figyeljen csak!

(Megszólal a zene /g-moll szonáta II. tétel/. Clara képe jelenik meg, ahogy zongorázik.)

2. jelenet

ROBERT *(Felkiált)* Hallja? Zongora! Clara! Te zongorázol? Én itt ülök, folyik a szemem, és fázom! S te meg zongorázol? Clara! Van neked szíved?

RICHARZ Á, Hassel, maga itt? Nem látta Emilie kisasszonyt? Az egész nagyvizit rá vár! Meg magára!

HASSEL Jaj, professzor úr, azt sem tudom, hol a fejem, még csak most végeztünk a mosdással Schumann úrral!

ROBERT Clara... Mily szép vagy ma! Hallják? Ő játszik!

HASSEL Ez a lány, professzor úr – szörnyű, amit művel. Vagy az ördög bűjt belé, vagy nem tudom, mi...

RICHARZ Miért, mit csinált már megint?

HASSEL Hát nem valami bárgyú vicc? Asszonya, nem ő tett ecetet Schumann úr vizébe, aztán higgyem is el, hogy csak úgy belekerült...

RICHARZ Ne mondja, hát meghibbant volna? Nem az első eset... És soha nincs a helyén...

HASSEL Emilie!

(Emilie berohan.)

EMILIE Itt vagyok. Professzor úr! Keresetek már? Elnézést... Kiloccsant egy tál víz az előbb, nem találtam a felmosót, és...

RICHARZ Kisasszony! Talán nincs tisztában a házirenddel! Hét óra tizenöt – nagyvizit, a női osztályon kezdve! Maga miatt három kollégával öt perce várakozunk a folyosón! Mit képzel? A kollégáknak sürgős feladataik vannak még!

EMILIE Nagyon-nagyon sajnálom, elnézést kérek....

RICHARZ És mi az a szórakozás az ápolattakkal? Legutóbb pukkantós

---

papírzacskók szegény Fiedmann asszony lepedője alatt, most meg ez az ecet-ügy... Talán inkább kisdédóvóban kellett volna elhelyezkednie!

EMILIE Bocsánat, nagyon sajnálom....

RICHARZ Maga meg, Hassel, mit áll úgy, mint egy faszent?

HASSEL Ööööö....

RICHARZ Na, ha már ilyen szépen összejöttünk itt – a nagyvizitet úgyis felfüggesztettem –, hát, hogy érzi magát, kedves Schumann úr?

ROBERT Ugye hallják? Az én zeném?

HASSEL Szerintem azt a kis hajnali cirkuszt leszámítva, elég jól van....

ROBERT Clara! Te zongorázol? Jó, hogy te játszod! Csak te tudod így! Még Lisztől sem hallottam ily bensőségesen. Pedig, ha ő zongorázik, az ember reszket és ujjong a boldogságtól. De a te kezed nyomán virágok nyílnak, s zokognom kell...

RICHARZ Emilie kisasszony, a kartonját kérem!

ROBERT (*Felcsattanva – a zene közben abbamarad a látomással együtt.*) Ejnye, Liszt! Csilláragyogás! Pompázó tündöklés! (*Dühösen*) Szilaj, vad dübörgés, ahogy a zongorával csatázik. És nyer. Mindig nyer! Ő mindig nyer!

(*Indulatosan csapkodja a zongora tejtét.*)

RICHARZ (*Tettetett nyájassággal*) Tehát jobban van, kedves Schumann úr?

ROBERT (*Meg sem hallja a kérdést.*) Igen, Liszt mindig győztes! Ő az, akinek leborulnak a lábai előtt! „Ó, mester!” „Mily csodás virtuóz!” – Egy szent tehén. Imádják. Oda-

dobhat bármi szennyet! Akármit! Mert ő Liszt Ferenc!

RICHARZ Úgy látom, segített a beöntés, kedves Schumann úr! A kedélye igencsak...

ROBERT (*Hadonászva közbevág*) Megmondtam, ne higgyenek neki! Hiába! Még Mendelssohn is levette a lábáról.

EMILIE (*A sarokban elhelyezett edény tartalmát vizsgálgatja.*) Igen, doktor úr. A széklet rendben. Puha, jól formált.

RICHARZ Szép, Schumann úr, nagyon szép. Megitta a reggeli tejtét?

EMILIE Hozzá sem nyúlt, doktor úr. Itt van az asztalon.

RICHARZ Ejnye, Schumann úr, ez viszont nincs rendjén. Az a meleg tej fontos lenne magának! (*Odalép Roberthez.*) Most pedig megvizsgálom... Ha kigombolná az ingét.

ROBERT Tudja, mit csinált velem? Ellenem uszította Eusebiust! A halk szavú Eusebiust! A hangverseny után, amikor Fantáziáimból és a Szonátámból játszott, Eusebius valósággal rám rontott! Még Florestant is fellázította ellenem! Hogy nem elég, amit írok! Hogy a zongora többre képes!

RICHARZ (*Emilie segítségével vetkőztetni próbálja Robertet.*) Nyújtsa ki a karját, kérem!

ROBERT Az én zeném nem elég virtuóz! Nincs elég hang benne! Lisztnek persze három keze van. Nem tudták? Van neki egy harmadik, bizony, csak azt eldugja, mikor nem játszik. (*Megrángatja Richarz doktor ingét.*) Itt tartja. Valahol ide teszi, amíg nem zongorázik. Doktor, nem látta Clarát? Itt járt az előbb. Nem látta? Új fekete selyemruhájában, mély csipkeki-vágással...

RICHARZ Jaj, kedves Schumann úr, ne mozogjon annyit!

ROBERT Nem látta? Eusebius szerint azért is nézi kiguvadt szemekkel a közönség...

RICHARZ Szeretném megvizsgálni. Kiről beszél?

ROBERT A feleségemről. Itt játszott. Az én művem. Most adott hangversenyt. A g-moll szonátát...

RICHARZ *(Belevág Robert szavába)* Ugyan már, Schumann úr. Hogyan játszhatott volna itt az ön kedves felesége? Clara asszony otthon van Düsseldorfban, és várja magát. Ha jól viselkedik, szépen beszedi a gyógyszereit és hagyja megvizsgálni magát, hamarosan láthatja őt.

ROBERT *(Abbahagyja a kapálózást, engedi, hogy a doktor megvizsgálja.)* Hülyék, maguk mind hülyék... Az én feleségem világszerte ismert zongoraművésznő...

RICHARZ Sójajtson mélyeket. Lassan. Mélyen!

ROBERT Tökkelütött marhák! Érti? Marhák!

RICHARZ Hallgasson, kérem. Sójajtson!

ROBERT Hát hova kerültem? Mi ez a hely? Valami tébolyda?

RICHARZ Forduljon háttal...

ROBERT Sehöl egy normális ember... Nem veszik észre? Kezdődik a hangverseny! A tömeg már elfoglalta a helyét, izgatott zsbongás, feszült várakozás... Az emberek várják a tiszta szellem eljövetelét, a génusz áldó kezének lenyomatát, az angyali és démoni találkozásából született szent gondolatot a hangok csodálatos összecsengésében... Íme, a muzsika...

RICHARZ Kisasszony, hozza a tálat! Megcspoljuk... A váladékból megállapítjuk, mennyi genny ke-

letkezett két nap alatt.

Hassel, maga meg fogja le Schumann úr karját, nehogy elrántsa!

ROBERT Szól! Nem hallják? Újból szól! Az a mennyei harmónia, ahogy a hegedűk az oboával összeolvadnak... Lengedező fülszólóban az édes melódia...

RICHARZ *(Emilie-vel végzi a vizsgálatot. Folyamatosan, de vontottan beszél Emilie-hez, közben Robert mondja a magáét.)* Óvatosan tépje fel a kötést. Muszáj volt leragasztani, túl sok váladék jött belőle. Most tartsa alá... Közelebb, kérem! Látja, mennyi van benne? El kell távoznia a sok regnek... – Talán megnagyobbíthatnánk a sebet... – Nem, várjunk még vele. – Adja ide azt a kanalat. Bátran. – Jó lesz. Még tartsa. Rendben. Rászoríthatja. Tegyen rá új kötést.

ROBERT *(Richarz szövege alatt)* Az új zongoraversenym! A fejemben! Minden egyes hangja. A fő téma: egy nyíló virág. Szirmait bontja, csak nyílik, nyílik, kibomlik a kis motívum, hatalmas áradat lesz belőle. Akkordok. Akkordok szárnyalnak, nőnek, nőnek az égig! Hallják maguk is? Odaátról jöttek, mind! Angyalok küldték mindet! Szeptimakkordok és nónák. Alkonyi mollok és újra a hajnal. Dúr! Itt jönnek megint! Szárnyuk is van! Hegedűszóló! Ez a motívum a hegedűé lehet csak! G-húron. Benne lesz az a melódia, amit Schubert üzent nekem. Ő már rég ott van *(Felfelé mutat)*, de néha meglátogat! Oboa, oboa duplázza a hegedűszólómat...

RICHARZ Legyen kedves, kisasszony, diktálni szeretnék!

EMILIE Igenis, professzor úr. *(Kezében tart egy kartont.)*

RICHARZ Hassel, ragassza vissza a kötést! És szíjazza az ágyához!

HASSEL Máris, professzor úr!

ROBERT És fuvolák. Két fuvola. Piccolo is kéne, de csak a harmadik tételben.

RICHARZ Jelentés doktor Petersnek Robert Schumann úr állapotáról. Kelt 1854. szeptember 18-án. A beteget a délelőtti órákban vizsgáltam meg.

ROBERT A melléktéma a zongorán először. Ringatózás.

RICHARZ Fizikai állapot: jó erőben van, láztalan, végtagok hidegek, dagadtak. Bőrreflex: normális. Bal láb térdízület alatt tenyéryi hiperesztézia. Pupillák tágak. Szemmozgások szabadok. Torkában gyakran érez globust. Kezével öntudatlan reflexmozgásokat végez, s jellemző a lábak időszakosan görcsös remegése.

ROBERT Lágy ringatózás. Mintha csónakban evezne a kedves...

RICHARZ Hangulat: viszonylag nyugodt, enyhe agresszivitás. Állandó krónikus melankólia, a mániás depresszió szokásos állomása. Intelligenciájában nem tapasztaltam defektust.

ROBERT Hat nyolcadban. Pam... pam... pam... Az utolsó ütés átkötve, ettől oly lebegő. Talaj nélküli.

RICHARZ A külvilágra közönyösen reagál. Szakmai múltja erősen motiválja. A sok emlék, családi, baráti kötődés gyakran feldúlja. Rögeszmés mániáit folyamatosan hangoztatja.

ROBERT Egy-két-hár-öt-hat, néha felborul a rend, pam, pam, pam. *(Dúdol, vezényel.)*

RICHARZ A fontanellát megcsapoltam. Nagy mennyiségű gennyes váladék ürült. Javasolt terápiám:

változatlanul teljes elszigetelés. Család, rokonok, barátok nem látogathatják.

ROBERT Hirtelen váltás! Kürtök!

RICHARZ Még felesége, gyerekei sem.

ROBERT Rövid hangok, vidámak! Scherzando!

RICHARZ Csak az ápolószemélyzettel és orvosaival érintkezhet! *(Közben kifelé megy a szobából.)*

ROBERT *(Ujjongva ugrál.)* Könnyed hangok! Tréfásan!

EMILIE Csak az ápolószemélyzettel és orvosaival... *(A kezében tartott kartonra ír, ő is kimegy...)*

(Hassel tesz-vesz a szobában. Ágyat igazít, s az ágyhoz köti Robertet, aki nem ellenkezik. Majd kimegy.)

ROBERT *(Suttogva, magának)* Tréfásan....

(Robert kinyúl az ágyból és a parkettát tapogatja.)

Egy parkettadarab kiemelésével rátalál a rejték helyre, kiemel onnan egy könyvet.

Lapozgat benne, beleolvasgat. Emilie beront egy felmosóronggyal és vödörrel. Robert ijedten ráül a könyvre. Emilie sikálni kezdi a padlót Robert előtt. Robert egy darabig nézi.)

ROBERT *(Emilie fülébe kiált)* Láá.....

(Emilie rá sem hederít, takarít tovább.)

ROBERT *(Újból)* Lááá..... oboa!

(Emilie tovább súrol.)

ROBERT Fagott! Lááá...

EMILIE *(Foga közt sziszegve)* Idiótta...

ROBERT Trombita! Lá-lá-lá....

EMILIE *(Hirtelen felugrik, és a vödör vizet Robertre zúdítja.)* Fogja már be!

(Kirohan.)

Robert döbbenten néz magára. *Megint előveszi a naplót, és olvassa. Időközben reszketni kezd, fázik.)*

ROBERT Az a fiatalember, aki a múlt héten jelentkezett nálunk, ma délután valóban eljött! Első pillantásra tejfelesszájú legénykének tűnt. Azt is hittem, talán Tőled akar majd zongoraleckéket venni. De nem. A műveit szerette volna megmutatni nekem. Hozott pár partitúrát műveiből, ezeket mind végigzongorázta. Mily páratlan tehetség! Harmóniái hol földöntúli szépséget, tisztaságot sugároznak, mintha csak egy angyal szállt volna képében a földre, hol a pokol legmélyéről zúgnak... *(Megáll az olvasással, sóhajt, kifelé mondja)* Soha nem múlhatom őt felül... Az én zeném: könnyű kis limonádé, az övé: szépséges, nehéz, aranyvörös óbor... *(Tovább olvas)* Jól jegyezd meg ezt a nevet, Clara: Johannes Brahms! Mert ő a jövő! Egyszer még majd áldani fogjuk a napot és a percet, amikor átlépte küszöbünket ez a lánglelkű óriás! S hálát adhatunk az Úrnak, hogy pártfogoltunk, s barátunk lehetett! Drágaságom! Nélküled kell elaludnom. Anélkül, hogy kezembe vehetném két kicsi, puha, meleg melled. S figyelném halkuló pihegésed. Várom a holnapot, hogy újból itthon legyél.

(Hassel lép be.)

ROBERT *(Kifelé mondja)* Clara, egyetlenem....

HASSEL Hát maga hogy néz ki? Mi ez? Összecsinálta magát? Mutassa!

Ennek még a feje is vizes! Csusrom vizes! Jó ég! Mi a fene? *(Robert reszket.)* Mióta ül ebben a vizes gönцben? *(Meglátja Emilie otthagytott vödrét.)* Ó, hogy a... *(Kirohan, és közben kiabál.)*

3. jelenet

(Kívül. Emilie, hóna alatt üres ágytálakkal, kezében két teli ágytállal szalad. Hassel lihegve utána.)

HASSEL Emilie, Emilie! Hallja! Várjon! *(Emilie nem áll meg.)* Hallja, álljon meg már!

EMILIE *(Foga közt sziszegve)* Köpős disznó...

HASSEL Mit mond? Hé!

EMILIE Köpős disznó!

HASSEL Kirúgatom! Hogy mer nekem ilyen...

EMILIE Akkor is az... *(Hadonászik az ágytálakkal.)*

HASSEL Ide figyeljen! Rohadtul elegem van magából! Maga nem locsolhatja a betegeket! Erre csak nekem van jogom! Ha meg locsoljuk, akkor tiszta, hideg vízzel, nem felmosóvízzel! És nem hagyjuk utána órák hosszat a vizes pizsamájában! Mit képzelsz magáról, hogy ezt csak úgy megteheti?

EMILIE Azt képelek, amit akarok...

HASSEL Nahát! Ezt a... És miért nincs ágytál Schumann úrnál? A fülén ült, amikor a professzor úr megmondta, hogy kössük az ágyhoz? Hova hugyozzon a szerencsétlen?

EMILIE Nem érdekel. Le van sajnálva a maga Schumann ura! Meg maga is! Menjen odébb, jó? Dolgom van!

HASSEL Kirúgatom! Ekkora pofátlan-ságot! *(Közelebb lép Emilie-hez, aki fenyegetően kalimpál a teli*

ágytálakkal.) Hé, vigyázzon! Mi a jó isten ütött magába? Mi baja azal a nyomorulttal?

(Emilie hirtelen mozdulattal ledobja az összes üres ágytálat a hóna alól – hatalmas robaj.)

EMILIE Kalácsképe van. Meg mindig csak okoskodik. Mond mindenféle fennkölt dolgot. Meg – egy kujon.

HASSEL Emilie! Tetszik, nem tetszik, minden beteggel egyformán kell bánni! Ha így folytatja – a feljebbvalója vagyok...

EMILIE *(Hassel felé lép egyet, jókorát lötytyintve a teli ágytálból.)* Na és...?

HASSEL Hát nem érti? Ki-rú-ga-tom! Talán kikezdett magával?

EMILIE Hát, azt nem mondhatnám, csak úgy...

HASSEL Ja, csak úgy szeretné is, mi? *(Emilie megtörtén kiönti az ágytálak megmaradt tartalmát.)*

EMILIE Dehogy, csak, csak nagyon nehéz itt... Mocskosul...

HASSEL Tud jobb állást?

EMILIE Nem...

HASSEL Akkor meg örüljön, hogy ez van. Még csak most kezdte. Bele fog jönni. Emberelje meg magát. Hallja? A pimaszkodásaival meg álljon le. Nem ők tehetnek a maga bajáról!

(Emilie dermedten áll az üres ágytálakkal.)

HASSEL Máskülönbén kirúgatom! *(Kikapja Emilie kezéből az egyik ágytálat, és elmegy vele.)*

4. jelenet

(Richarz egyedül, szobájában, a tükör előtt áll.)

RICHARZ Tisztelt, nagy tudású kolégák! S nemkülönbén tisztelt vendégeink, akik valamennyien azért jöttek el ma... *(Testtartást változtat.)* Ez így nem jó! Inkább így? Tisztelt, nagy tudású kolégák! S nemkülönbén tisztelt – hogy van tovább? *(Az íróasztalhoz megy, és papírjai közt turkál.)* Úristen, hogy fogom én ezt mind megjegyezni? *(Tovább folytatja, papírról olvasva.)* Jelen betegünk esetében a paranoid típus és a differenciálatlan típus különös keveredésére világítunk rá, minthogy az intellektuális teljesítőképesség fennállása mellett a formális gondolkodás, az észlelés, éntudat, az akarat egyre fokozódó sorvadása az asszociációk gátlása, viselkedéses dezorganizáció mélyen domináns...

HASSEL *(Beviharzik.)* Professzor úr! Professzor úr! Tehetetlenek vagyunk Schumann úrral! Az előbb belém harapott!

RICHARZ Nem látja, hogy dolgozom, Hassel?

HASSEL Bocsnát, professzor úr – de muszáj volt szólnom! Akárhányszor bemegyek hozzá, dugdos valamit előlem, amit nem enged elvenni, rúg, ordít, most meg, nézze, a kezem, vérzik!

RICHARZ Mit dugdoshat vajon? Mutassa a kezét! Megmarad...

HASSEL Az a gyanúm, valamit írhat.

RICHARZ Kottát? Mire? Azt hiszem, elvettük papírjait, tollait, nem? Ezt meg kötözze be.

HASSEL Pedig esküdni mernék, hogy...

RICHARZ Mint említettem, Hassel, dolgozom. Ha cirkuszol, nyomjanak belé egy kis brómot. Meg kössék ki, kezeslábas, magának mondjam, mi kell ilyenkor? Nem maga a főápoló?

HASSEL Igenis. Értem, professzor úr. *(Emilie rohan be.)*

EMILIE Professzor úr! Professzor úr!

RICHARZ Na lám, Emilie kisasszony!

Maga is Schumann úrtól jön?

EMILIE Igen, professzor úr...

RICHARZ Látom, nagy az izgalmuk.

Rendben. Házkutatást tartanak Schumann úrnál! Papír, toll, kottapapír, tinta... Mindent elvenni tőle! Végeztem! Menjenek!

5. jelenet

(Robert szobájában sötét van. Robert az oldalsó fal mellett áll lábujjhegyen, felfelé nyújtogatja a kezét. Emilie és Hassel közelednek kívülről R. szobájára felé.)

HASSEL Hát legyen. Meg kell tenünk.

EMILIE Figyeljen csak! *(Megállnak, és kívülről hallgatóznak.)*

ROBERT „A csodás tavaszi világba libbennek ki a pillangók” – „az ember pillangó...”

Zene: Pillangók-részlet (zongora)

ROBERT Az ember pillangó, igen, kis pillangó! *(Beteg hangon, lázasan, köhögve)* Száll, felfelé, csak száll, szétterjesztett gyöngyház-szín szárnyain! Repül! Mert szeret!

Repül? Nem... Hová is repülne... Nem kell ő, senkinek sem kell... Skatulyába zárva... Szárnyaszegetten... Inkább ez a ketrec, mint az, ott, kinn.

A nap felé törekvő kis pillangót eláztatta a zápor és a virágok közőnye. A napot pedig örökre befedte egy felhő. Nincs kiút.

Nincs. Soha többé.

(A zene megszűnik. Hassel és Emilie belépnek. Robert az ágyára ül, fejét kezébe temetve. Remeg a magas láztól, köhög.)

HASSEL Schumann úr! Az ön nyugalma és gyógyulása érdekében kénytelenek vagyunk meg... *(Odaugrik Roberthez, a homlokát nézi.)*

EMILIE *(Szenvtelen hangon)* megkérni, hogy mindenféle papírt, írószerszámot adjon át, ami magánál van...

ROBERT Huss, elszállt a kis pillangó!

HASSEL Lázás!

EMILIE Schumann úr, kértünk öntől valamit...

ROBERT Mit szeretne, kedves kisasszony?

HASSEL Papír, kottapapír, toll... Magának nagyon magas láza van...

ROBERT Elrepítették a pillangóim! Minden papírom! *(Egyre jobban köhög. Emilie keresgél a fiókokban, s talál is pár darabot.)*

EMILIE Ezek meg? S ezek itten? Rejteget még valahol valamit?

ROBERT Huss, kisasszony!

HASSEL Feküdjön vissza, Schumann úr! Mindjárt hozunk egy kis borogatást a mellkasára. *(Emilie-hez)* Na, ezt aztán jól megcsinálta! Ha mázlija van, sikerül kinyírnia kedvenc betegét!

EMILIE Hogy mi?

HASSEL Nem látja? Ha nincs negyvenfokos láza, megeszem a kalapom!

EMILIE És, és erről én tehetek?

HASSEL Talán én locsoltam le, mi?

EMILIE Úristen... Miattam... *(Megrémülve odaszalad Roberthez, tapogatja.)* Nagyon rosszul van? Ezt nem akartam... Tényleg... Jaj, csak meg ne haljon itt nekem! Úristen... Hogyan teszem én ezt jóvá...

ROBERT *(Remegve utánuk szól)* Mert az ember is pillangó! Maguk is pillangók!

6. jelenet

(Kívül. Richarz érkezik a statiszta ápolókkal. Sorban több bezárt kisablakot látunk. Az egyes ablakokhoz érve egy ápoló kinyitja-becsukja mind-egyiket.)

RICHARZ Nézzük csak szép sorban. *(A papírjait nézi.)* Ez itt az egyes szoba; lakják: Huber úr – hisztériás, Schwendel úr – epileptikus, Schweigert úr – agorafóbiás. Állapotuk? Rendben, igaz?

Kettes; Hochman úr – obsessiv-compulsiv szindróma, Jürgen úr, szintén. Állapot: kielégítő, illetve stagnáló. Hármas, azt mondja, Berger és Hoffer urak, Berger; epizodikus paroxizmális szorongás, Hoffer; poszttraumás stressz szindróma – jól vannak. *(Az egyik ápoló a fölébe ság.)* Ja, persze, Berger úr a múlt héten elhalálozott. Tovább. A négyes; ez kórházunk egyetlen lakosztálya, ide a leggazdagabb, arra érdemes betegek kerülhetnek. Mint most is, ugye – Schumann úr, nemzetközi híró muzsikusz – tehát ő lakja. Dementia praecox. Állapota: kielégítő. Tüdőgyulladás esett át az utóbbi két hétben, de a tüdőkárosodás enyhe, nem jelentős. Na

jó. Tovább, hatos szoba – igen, ez már a női részleghez tartozik, jó, hogy erre járnak, kedves Hassel és Emilie kisasszony! *(Hassel és Emilie ekkor érkeznek.)* Valamennyiüket szeretném emlékeztetni arra, hogy a jövő hét közepére intézményünket a legjobb formába kell hoznunk! Tudják, a kamara szakemberei és a legnevesebb szak-újságírók látogatása rendkívül nagy elismerés kórházunk gyógyító eredményei, s nemkülönben az én tudományos munkásságom iránt! Eszerint végezzék további munkájukat! Rendben?

HASSEL Természetesen, professzor úr!

RICHARZ Apropos, mi a helyzet Schumann úrral? Hogy viseli írószerei hiányát?

HASSEL Lehangoltabb, mint eddig...

EMILIE Professzor úr – tudom, nincs jogom beleszólni, de szegényt eléggé megviselte! Nem lehetne valami engedményt...?

RICHARZ Magát nem kérdeztem, kisasszony, valóban semmi joga beleszólni. Akkor tehát, irány a női osztály!

7. jelenet

(Robert az ágyán ül. Hosszan, némán, fejét kezébe temetve.)

(A mellette fekvő bőrdönt kinyitja, visszazárja, megint kinyitja. Emilie beszáguld, kezében a kottapapírral.)

EMILIE Schumann úr! Itt van, amit kért. Alig tudtam átcsempészni, a ruhámba kellett rejtenem, nehogy Richarz doktor észrevegye... Rendörkopónak is elmehetne a

vén spicli! Ötven év. Jó sok sor van egy lapon! Egészen nagy zenekart is írhat bele!

ROBERT Köszönöm, Emilie! Nagyon kedves. Ugye tollat is hozott? Az összeget írja a számlámhoz. *(Nem néz fel.)* Hogy is mondta, kopónak? Mondja csak, milyen évszak van most?

EMILIE Tél. December van már. Két hét múlva karácsony.

ROBERT Két hét múlva... Karácsony... Mindjárt karácsony lesz?

EMILIE Igen, Schumann úr.

ROBERT A karácsony nálunk mindig szép. Olyankor mindenki otthon van. Clara is. Karácsonykor sohasem vállal hangversenykörut. Gyömbéres, fahéjas illatok terjengnek a házban, keveredve a pulykasült, a szalonna és a rajnai óbor szagával, meg a fokhagymáéval. A fokhagymát sohasem bírtam, de hiába kérem a szakácsnőt, most az egyszer hagyja el, legalább karácsonykor. Még ezt az egy kérésemet sem teljesítik...

De karácsonykor mindig írok valami szép, bensőségeset Clarának. Olyan zenét, amittől megmelegszik a szív... Románcokat írtam egyszer. – Azt mondja, két hét? Jönnek a vendégek, és mindnyájan akarják majd hallani. Mendelssohn, Liszt, Schubert, s a jó öreg Beethoven... S ifjú barátom, Brahms is... Mind ott lesznek!

EMILIE Igazán?

ROBERT Valamit már írtam is az imént! *(Zavartan néz körbe.)*

EMILIE Talán baj van, Schumann úr?

ROBERT Nem. Nincs semmi. Csak nem találom. Nem tudom, hova tettem. Hiába keresem, nincs sehol. Pedig itt volt. *(Felugrik, fel-alá jár, csapkod dühösen. Emilie kér-*

dően néz rá.) Éjjel itt volt a feleségem. Tudja, mostanában minden éjjel meglátogat. Szeretkeztünk. Összeolvadtunk, hosszan. Milyen csodás volt... Amikor szinte már önkívületében sikoltott, odarohantam a zongorához! El kellett zongoráznom! És utána leírtam. Az egészet lekottáztam. Szép, kerek, egész kottafejek, amelyek erősödnek, lassan, hosszan... Ide tettem, a zongora szélére. És most nincs meg! Nem találom! Nem látta? Egy oldal volt csupán!

EMILIE Én, nem... Nem láttam...

ROBERT Biztos? Biztos benne?

EMILIE Persze. De segíthetek keresni. Nem lehet, hogy ide rakta, az ágy mellé?

ROBERT Lehet... Bár az is lehet, hogy a démonok... Megint azok a démonok... Aztán meg röhögnek a markukba...

EMILIE Vagy le is eshetett, a fal és a párnája közé! *(Együtt keresik.)*

ROBERT Nem, nem, biztos, hogy ők vitték el! Hiába is keressük! A legjobb darabjaimat lopják el mindig!

EMILIE Mondja, maga tényleg látja őket? Azokat a démonokat! *(Egymással szemben állnak. Robert megfogja Emilie állát.)*

ROBERT Milyen szikrázó tekintet!

EMILIE *(Zavartan)* A takaró alatt néz-te már? Tényleg látja őket?

Rober *(Követi Emilie-t.)* Pont olyan, mint az én Clarámé!

EMILIE Ne vicceljen már velem, Schumann úr!

ROBERT Pont olyan! És a csípője vonala! *(Megragadja Emilie derekát.)* Rajtad sincs fűző, ugye? Clara sem hord sohasem, ha gyakorol. *(Dulakodnak.)* És a melled! Épp olyan! A szép kerek, egész kottafejek... Hisz te Clara vagy! Clara, gyönyö-

rúm! Újból eljöttél? Hát itt vagy velem?

EMILIE Hagyjon! Eresszen! Eresszen! Vén kujon!

ROBERT Bebújsz velem megint ide? Gyere...

EMILIE Eresszen! *(Sikoltozni kezd.)* Nem Clara vagyok! Hanem Emilie! Vegye el a kezét! Hallja? Kujon! Eresszen el! Vigye innen a nyálas kezét! Pfuj! Eresszen! Ha elenged, adok magának még valamit!

ROBERT *(Telfjesen megrészegülve)* Mit, mit adsz nekem?

EMILIE *(Zsebéből előránt egy levelet.)* Levél!

(Robert rögtön elereszti Emilie-t, és csendben leül.)

EMILIE Levél jött. De csak annak adom, aki rendes, és szépen viselkedik.

ROBERT *(Négykézlábra áll, ugatni, csaholni kezd, mint egy kutyát játszó gyerek.)* Vau, vau, jó vagyok! Jó kiskutya vagyok! *(Körbe-szaladgál négykézláb.)* Ide azt a levelet! Hadd vigyem a gazdimnak! Jó vagyok! Vau, vau, jó kiskutya! *(Emilie kezéből kikapja szájával a levelet, és tovább szaladgál négykézláb. Kintről beszélgetés, léptek zaja. Hassel és Richarz doktor közelednek az ajtó felé, sietősen.)*

HASSEL Nem tudom, mit művelhetett megint, de mintha sikoltást hallottam volna!

RICHARZ Igen, Emilie kisasszony hangja volt, biztos vagyok benne! Siessünk, gyorsan!

EMILIE Jézusom! Adjá vissza! Bedugom a párnája mögé, különben elveszik! És a kottapapírt is! Gyorsan!

(Richarz és Hassel benyitnak.)

RICHARZ Mi folyik itt? Nem esett baja, kisasszony?

EMILIE Nem, ó nem. Csak játszunk Schumann úrral. Ő egy kutya. Én meg... egy macska.

RICHARZ Aha... És Schumann úr? Jól érzi magát?

ROBERT I... igen... Elég jól... *(Reszketés fogja el.)* Jól vagyok, jól vagyok... *(Már kiabál, s közben görcsbe rándul az egész teste.)* Jól vagyok, remekül! Tökéletesen! Csodásan vagyok! *(Mindene remeg, elnémul. Tovább reszket, közben meredten néz Richarzra. Mindenki dermedten áll.)*

ROBERT *(Richarz doktor fülébe súgva)* Eusebius azt mondja; ez az a dallam, hallják? De nem, ez más! Eusebius! *(Rángatja Richarz ruháját.)* Félre akarsz vezetni?

RICHARZ Jó ég! A roham!

HASSEL Már megint...

RICHARZ Gyorsan! Emilie, hozza a tűt!

ROBERT Eusebius! *(Ordítva)* Félre akarsz vezetni?

RICHARZ Hassel! Kapja el! Lekötözni!

ROBERT *(Hangja gépről, kicsit visszhangosan – mint Florestan)* Ott állt az egész zenekar. A dallamod szólt! Emlékszel, Robert barátom?

ROBERT Miféle zenekar? Hát te is itt vagy, Florestan?

RICHARZ Lekötözni, Hassel! Igyekezz! Nehogy megint összezúzza magát!

ROBERT *(Suttogva – mint Eusebius)* A Rajnai szimfónia próbája volt, a Filharmónikusok játszottak, és te dirigáltál, Robert! Azt a dallamot! *(Hassel összeköti Robert kezét.)*

RICHARZ Hol az a tű? Emilie?

(Robert körbe-körbe rohan, mindenki őt próbálja elkapni.)

ROBERT Jaj, nem, nem akarok emlékezni!

ROBERT *(Mint Florestan)* Herr Dietrich – koncertmester! Herr Neumann – első oboás! Herr Holzmaier – timpanista!

(A nevek szólításkor egyenként felsorakoznak a szereplők: Richarz, Hassel, Emilie, háttal a közönségnek. Robert elébük ugrik.)

ROBERT Herr Dietrich! Beintenek! Ha figyelne! *(Szembeáll a „zenészekkel”, kétségbeesetten hadonászva.)* Egy-két-há... Figyeljenek már! Egy-két-há... *(Közben kapálódzik összekötött kézzel.)*

(Richarz, Hassel és Emilie egyszerre nevetni kezdenek.)

ROBERT Mi olyan nevetséges, uraim? Nem értik? Ezt a dallamot akarom hallani! Egyszerre, és tisztán! Egy-két... Egy-két... *(Összeomlik.)* Kigúnyolnak...

A zeném, a dallamom... Tönkreteszik...

RICHARZ Hozza már azt a tűt, Emilie?

(Hassel és Richarz lefogják és az ágyhoz kötik. Emilie visszaérkezik a tűvel. Richarz beadja az injekciót Robertnek, ő pedig lecsöndesedve zuhan az ágyba.)

ROBERT A dallamom, a dallamom... *(Dúdol, egyre hangosabban)* „Enyém, enyém...” *(Schubert-dal. Énekel.)*

RICHARZ *(Hasselnek)* Most már kioldozhatja. Nem tesz már kárt magában. Akkora adag volt, hogy vagy egy napig csak aludni fog. Bár még éber... De nem veszélyes.

HASSEL Inni adjak neki?

RICHARZ Egy korty vizet. De ne többet.

EMILIE Majd én adok neki, menjenek csak nyugodtan, doktor úr!

(Richarz és Hassel kimennek. Emilie megitatja Robertet.)

ROBERT *(Dúdolja)* „Enyém, enyém...”
Rosszul voltam?

EMILIE Hát, eléggé.

ROBERT Rohamom volt?

EMILIE Igen.

ROBERT Nem érzek semmit. Olyan, olyan semmi van...

EMILIE Persze hogy nem érez semmit. Nyugtatót kapott. Mindjárt el fog aludni.

ROBERT Este van?

EMILIE Nem, még csak délelőtt, de aludjon nyugodtan!

ROBERT Mondtam, hogy hasonlít...? Valakire... A szeme... A szeme már, s a melle – *(ezt már csak suttojja)* enyém, enyém...

EMILIE Mindjárt aludni fog...

ROBERT *(Párnáit rendezgeti, csavargatja a szélüket, forgatja őket, megtalálja a levelet.)* Egy levél...*(Bágyadtan)* Látja? Hogy került ez ide? Ki írta? Clarától jött?

EMILIE *(Előhúzza a párna mögül.)* Nem. *(Betűzve)* Brahms úrtól.

ROBERT *(Könyörögve, félig elbódulva)* Megtenné? Kérem...

EMILIE Most pihennie kell.

ROBERT Kérem... Legalább a végét!
Az utolsó mondatot!

EMILIE Jól van. Na. Várjon. *(Olvasva)* „Igyekszem Richarz doktort rávenni, hogy a közeljövőben meglátogathassalak. Addig is pihenj és gyógyulj! Ölel szerető barátod, Johannes.”

ROBERT Szerető barátod... *(Egész halkan és bágyadtan)* Johannes Brahms...

(Emilie közben némán betakarja Robertet, és lábujjhegyen kimegy a szobából.)

8. jelenet

Zene.

(Robert ágyban van, félhomályban. Naplóját olvassa.)

ROBERT Clarám! Ez a napló nagy kincs! Jó, hogy kitaláltuk! Emlékszel? A nászéjszakánkon írtunk bele először. Aztán azóta szinte mindennap. Családtag, legjobb barátunk, gyóntatónk ez a bőrkötésbe vont papírkötég. *(Kifelé)* Emlékszel? – Most is írok, látod, míg lehet... Annyi minden van a fejemben. Írnom kéne Johannes szonátájáról, amit akkor este játszottál. Nem tudok... Nem megy... Van úgy az életben, hogy elfogy-nak a szavak. Érd be annyival, hogy felejthetetlen hangverseny volt... *(Felkel ágyából, az asztalhoz ül, és becsukja a naplót.)* Eusebius azt kérdi, vajon észre vettem-e. Florestan próbálta beléfojtani a szót, azt remélve, nem hallottam meg az iménti kérdést. Ki kellett nevetnem igyekezetét, ahogy meg akart óvni... Hát persze hogy észrevettem! Hogyne vettem volna észre, hogy az első tétel kezdő motívuma, amely aztán az egész tételt átszövi – az a gyönyörűsége, lágy, vágyódó dallam, tovaröppenő nyújtott ritmusaival és sóhajtozó, hosszú hangjaival épp az én Clarám nevét adja ki. S a második tételben is csak azt zengik a hangok, „Clara, Clara”, s a harmadikban is! Mindenhol, a hangokban, ritmusban, a motívumokban elrejtve az ő neve! A legbensőségesebb, legszívbemarkolóbb, legmegejtőbb szerelmi valomás – Brahms művében – az én Clarámnak. Az én – Clarámnak... Emlékszel, Clara?

(Összetörve az asztalra borul. – Belép Hassel.)

HASSEL Kedves uram, a gyógyszer... Mi van magánál? Már megint írt valamit? Mutassa csak!

ROBERT Eszemben sincs!

HASSEL Adja ide!

ROBERT Nem!

HASSEL Megbüntetjük, ha nem engedelmeskedik! Búcsút vehet a zongorájától! Lakat alá záratom, ha most rögtön nem adja ide azt!

(Robert egy pillanat alatt leveri a lámpát az asztalról, s a meglepett Hassel kezéből kitépi a nála lévő kényszerzubbonyt. Ráhúzza Hasselre, aki csak nyöszörög, és belenyomja őt a fotelbe. A kapálódzó ápolóra még rádobja saját takaróját is. A naplót nyugodtan behelyezi a padló alatti rejtékhelyre. Emilie lép be.)

EMILIE Hassel ápoló, itt van? Mayer asszony kéreti magához! *(Földbe gyökerezett lábbal mered a vinyogó, kapálózó fotelre.)* Ez, ez... Maga az, Schumann úr – nem, maga nem lehet...

ROBERT Nyugodjon meg, Emilie, semmi baj, az ott Hassel ápoló szelleme.

EMILIE Hassel, ez – hát ez, hát ez *(Nagy nevetésben tör ki)* haláli! Nem hiszem el! Mindjárt bepisilek, jaj, hát ez valami elképesztően jó! Hassel saját kényszerzubbonyában!

ROBERT Legjobb lesz, ha értesíti főnökeiket, jöjjenek, aztán csomagolják ki. Ezt már nem vállalom...

EMILIE *(Meglepődve)* De Schumann úr... *(Kirohan a szobából.)*

---

9. jelenet

(Richarz szobája. A statisztika ápolók és Emilie Richarz íróasztala előtt állnak. Richarz idegesen jár fel-alá.)

RICHARZ Hallatlan! Egyszerűen hallatlan! Nem találok szavakat! Hogy ilyesmi az én intézetemben! Hogy a leggondosabban ápolott betegünk ilyet tegyen! Kezes báránként kéne viselkednie! Ezt a szégyent! A szakma úgy néz ránk, mint az elmeorvosok terén kiemelkedően működő intézményre, hála terápiás módszereimnek! S erre pont a mintapéldánk, legbecesebb esetünk ezt műveli! Az egész kamara rajtunk fog röhögni! És maguk! Maguk meg hagyták! Hassel! Hol van Hassel? Nem meri idetolni a képét, mi? Kerítsék elő nekem, de azonnal! *(Egy ápoló elszalad Hasselért.)*

RICHARZ Emilie kisasszony!

EMILIE Igen, professzor úr!

RICHARZ Mit tud az esetről?

EMILIE Én igazán – professzor úr – nem tudok semmit. Csak annyit láttam, hogy valami, mint egy szellem vagy mi, föl-le hullámszik Schumann úr foteljában, meg is ijedtem, te jó ég, csak nem egy igazi démon – tudja, professzor úr, Schumann úrhoz mindenféle démonok járnak...

RICHARZ A lényegre szorítkozzon, kisasszony!

EMILIE Igen, professzor úr. Szóval az a valami nyüzszített is, meg kapálódzott...

RICHARZ Á, kedves Hassel! Csak-hogy látom! Ezt még megemlegeti! Maga is, meg az ápolója is!

HASSEL Professzor úr! Én ezt nem bírom! Schumann úr...

RICHARZ Rossz állapotban van. Tudom... De milyen ápoló maga? Hogy hagyhatta? És ő vajon miért tette ezt? Eddig nem tanúsított ilyen agressziót! Minden jel szerint tettét kitervelte; a lámpát tudatosan borította le, a kényszer-zubbonyról tudnia kellett, hogy miként kell használni! Az ember azt gondolná, ilyen összetett tevékenységre csak épelméjű ember lehet képes... Hihetetlen... Megmagyarázhatatlan... Hogy adom én ezt be a kamarának? Maga meg szégyelli magát!

Emilie, elmehet, vigye csak szét az ebédeket!

HASSEL Professzor úr, én tudom, képtelenség...

RICHARZ Elhallgasson! Nem érdekel a magyarázkodása! Rendelek maga mellé még egy ápolót. Aztán beosztják maguk meg Emilie kisasszony között a beteg folyamatos, huszonnégy órás őrzését.

HASSEL Hogy érti ezt, professzor úr? Egész nap ülünk mellette?

RICHARZ Egész nap és egész éjjel! Úgysem tart már sokáig. Aztán meg, ne lássak látogatókat itt! Hallom, tiltásom ellenére csak beeresztették azt a két urat a múlt héten!

HASSEL Igen, azok a barátai voltak...

RICHARZ Tudom. Joachim és Brahms úr leskelődtek itt, hála a vajszívének. Nyilván a pénztárcája is kövérebb lett, ugyebár?

HASSEL Hogy gondolhat ilyet...

RICHARZ Nem érdekelnek az ügyei, mostantól semmi engedmény! Nincs látogató. És nincs újság! Érti? Semmi szükség arra, hogy Schumann úr a felesége hangversenykörútjairól olvasson! Nem tudhatja meg...

HASSEL Micsodát?

RICHARZ Mit tudom én! Talán csak rosszindulatú pletyka! Az újságok imádják az ilyen, zaftos kis témákat! Hogy Brahms úr, az új sztár, meg Clara Schumann... De mindegy, akár igaz, akár nem, nem szabad őt még ezzel is felizgatnunk...

HASSEL Rendben...

(Ordítás hallatszik Robert szobájából és szitkozódó hangok.)

ROBERT Nem. Nem eszem meg. Inkább beledöglök! De akkor sem! Nem.

HASSEL Hallja? Már megint kezd...

EMILIE *(Könyörgő hangja épphogy kivehetően)* Kérem, ne tegye ezt. Muszáj! Éhes lesz!

HASSEL Megint az evés! Az a legújabb dilije, hogy megmérgezzük az ételét. Meg hogy ürüléket keverünk bele. Meddig kell még ezt csinálnunk? Feldobhatná már a talpát!

RICHARZ Na de kérem! Hogy beszél? Nem tudja, milyen jeles személyiség az úr?... Illetve volt... Szegény...

Türelem. Nincs más megoldás.

A tudomány mai álláspontja szerint ő – hát igen, sajnos, ki kell mondanunk – gyógyíthatatlan. Szifiliszfertőzés, higanykezelés, nyilvánvaló következmények, ugye. Az agy roncsolódik, a funkciók – hallás, ízlelés, látás – fokozatosan leépülnek, ödémák lépnek fel, a hallucinációk állandósulnak...

HASSEL Szóval... A fenébe is... Sohasem fog meggyógyulni... De valami fura dolog lehet nála! Nem úgy viselkedik, mint egy normális örült!

RICHARZ Mi az, hogy nem úgy viselkedik?

Arra ügyeljen, hogy pontosan adagolja a...

(A párbeszéd eddigi szakasza alatt Robert szobája felől többször hallani a következő zajokat: tányér-, evőeszközcsergés, sietős léptek hangja – Emilie több ízben is bement, az ennivalót ki-be vitte –, néha össze csap ott Emilie és Robert hangja. Ebben a pillanatban Robert már csak egyedül van szobájában. Nyögések, sóhajok, zihálás – egyértelmű hangok hallatszanak.)

HASSEL Ne is figyeljen oda, doktor úr! Szegény ördög nagy nőcsábász volt valamikor... Most meg... Évek óta nem érintett nőt...

RICHARZ Tehát: pontosan adagolja a nyugtatóját! Valami mást is kéne neki még adni. A nyomorult... Hisz még férfi...

HASSEL Igen, professzor úr.

10. jelenet

(Rettenetes hangzavar. Robert csapkodja a zongorát, förtelmesen, összevissza. Közben szitkozódik.)

ROBERT Nem, nem, ez sem! Inkább a férgek cibálnák szét darabokra! Nem! Apuci, anyuci, nézzétek! Milyen kis aranyos! Kis üntyürü-püntüürü! Hát már ez sem! Ez sem megy nekem! *(Ordít, veri a zongorát.)* Miért, miért? Nem ember vagyok én már! *(Abbahagyja a zongora verését, lefekszik a földre.)* Csúszni-mászni, erre vagyok csak jó! Földet rágni, port enni, nyalni a sarat. *(A földre tapasztja a fülét.)* Clara, a te lépteid! Közelednek! Jaj nekem! Jön! Gyorsan! *(Felpattan, sebesen elkezd pakolni a szobában.)* Rendet kell raknom! Így nem

fogadhatom! Elöl ez a sok papír...
Büdös zokni, pfuj... Ez a takaró
meg milyen gyűrött! *(Emilie lép
be, kezében egy csokor virág.)*

ROBERT Clara! Clara! *(Nekiront Emi-
lie-nek.)*

EMILIE Schumann úr, ezt a csok-
rot...

ROBERT Clara, már megint virágot
kaptál! Persze, a hódolóid...

EMILIE Ezt a csokrot egy barátja
hozta magának...

ROBERT Naná, a hódolóid csokra, s
megint én vigyem haza, mi?

EMILIE Jaj, Schumann úr, mondom,
hogy egy barátja küldi magának,
azt mondja, hegedűs a drezdai ze-
nekarban.... *(Felé nyújtja a csok-
rot.)*

ROBERT A taps! Hallod? Neked szól!
Boldogan hajlongasz, mámorosan
szívod magadba a sikert! Schu-
mann-né asszony! Schumann-né
asszony! Bravó! Bravó! Hallod?
Mindenki téged akar látni! Csok-
rok, gavallérok... Te csak moso-
lyogsz... Én meg... Engem észre
sem vesznek...

*(Emilie megkövülten áll a csokorral.
Újból Robert felé nyújtja. Az kézbe
veszi.)*

EMILIE Adja vissza, Schumann úr –
hadd tegyem vázába. Nagyon szép
egy csokor, nem? *(Rendezgeti.)*
Mostantól – a maga biztonsága és
mielőbbi gyógyulása miatt – nem
hagyjuk egyedül. Egy percre sem.
Richarz professzor úr így rendelke-
zett. Valamelyikünk az ápolósze-
mélyzetből mindig itt lesz maga
mellett. Meglátja, sokkal jobb lesz
így. A fiúk mindjárt behoznak még
egy díványt, ide a szoba másik vé-
gébe. Csak néhány perc!

(Robert összeomlik.)

ROBERT Istenem! Miért? Egyetlen
kincsem volt – ennek is vége...

Miért adtál, ha többszörösét vis-
szaveszed? Miért adtál fület és
agyat, ha képtelenné teszel a fe-
jemben zsongó ezer és ezer cso-
da leírására? Miért adtad nekem
csókját, ha másnak szántad őt?
Mondd, Istenem?

Clara! Miért hagytál magamra?
Mit kezdesz a zenémmel, nélkü-
lem? Hová rejtetted hozzád szóló
verseim, fájdalmasan igaz vallo-
másaim, leveleim? Csak átléptél
rajtuk, talán kidobtad az elszakadt
harisnyáiddal együtt! Engem is ki-
dobtál életedből. Valahol, valami-
kor – szerettél-e... Nincs tovább.
Senki sem hallgat meg. Nincs
ember a földön, ki meghallgas-
son. Isten sincs. Csak a tökéle-
tes – semmi... *(Földhöz vágja a
csokrot.)* Talán már tényleg dilis
vagyok?

Zene.

ROBERT *(Hallgatja.)* Ó! A dallam! Az
elvesztett dallam! Ez az a dallam!
Megtaláltam!

*(Szól még a zene. Robert vezényelni
kezd, és dúdolja a dallamot. A zene-
kari zenéből zongoramuzsika lesz,
Robert leül a zongorához, és elbódul-
tan zongorázik.)*

11. jelenet

EMILIE *(Nem látjuk, hangját csak
távolról halljuk – gépről.)* Azon
az estén, míg be nem vitték a dí-
ványt hozzá, én leskelődtem a kis-
ablakon. Ezt eddig még sohasem
tettem. Akkor is csak a muzsikára
lettem figyelmes.

Hallgattam, hallgattam, ahogy zongorázik, és a szívem megtelt valami furcsa, szokatlan érzéssel... Amit játszott, mintha nem e világból való lett volna. Akkor elhittem, valóban démonok súgták neki a dallamokat. Árva, magányos, szomorú démonok, olyanok, mint ő...

Valamit cselekednem kellett. Nem bírtam nézni, mennyire szenved! A levelekre, amiket feleségének küldözgetett, sohasem jött válasz. Ismertem valamennyit, hisz a betegek leveleit nekem kellett cenzúráznom... Igen, jól ismertem valamennyit...

12. jelenet

(Két ápoló hozza az ágyat, majd Hassel jön, tálcán ételt hoz. Robert még mindig zongorázik.)

HASSEL Schumann úr! Meghoztam a vacsoráját! Nagyon finom lesz ám! Hisz karácsony van! Tudja! Jönnek már az angyalkák is!

(Robert rá sem hederít, dúdol és zongorázik tovább.)

HASSEL Beszélhetek én ennek... Na jó, majd megkapja holnap reggel.

(A tálcával együtt kimegy. A két ápoló újból visszajön, rendezgetik a szobát. Robert még mindig zongorázik.)

HASSEL *(Megint hozza az ételt.)* Második próbálkozás. Újra itt a vacsora! Na látja, milyen finomságot hozott Hassel! Még fahéjas sütemény is van! Ja, és nincs fokhagyma a hús mellett!

ROBERT Nem kell. Hagyjon!

HASSEL Ugyan már! Ne kezdje megint! Csupa olyat hoztam, amit szeret.

ROBERT Undorító! Szarszag!

HASSEL Schumann úr, tudja, milyen butaság ez! Láthatja, mindenki a maga kedvében jár!

ROBERT Nem kell! Megmondtam! Érzem azt a bűzt! A gesztenye is bűdös. Abba mit tettek? Valami jó kis mérget, mi?

EMILIE *(Bejön.)* Schumann úr, hát nem ízlik az étel?

ROBERT Nem eszem.

HASSEL *(Emelt hangon)* Schumann úr! Legalább egy korty bort igyon, hogy a gyógyszert bevehesse!

ROBERT Ebből? Ebből a lötyyből? Amibe szemem láttára töltötték az arzént?

HASSEL Hát ebből aztán elég legyen! Kikérem magamnak a gyanúsítgatást! Ha sokáig akadékoskodik, magára öntöm az egész szaros ételét, aztán szagolhatja!

EMILIE Legyen jó, Schumann úr! Fogadjon szót! Tudja, mit hoztam?

(Robert tátott szájjal, némán néz. Hassel ezalatt egy kanálnyi ételt töm belé.)

EMILIE Levele jött! Méghozzá kettő is!

HASSEL *(Újabb kanálnyi dug Robert szájába.)* Ezért még megüti a bokáját, kisasszony! Tudja nagyon jól, hogy tilos...

EMILIE Karácsony van, Hassel. S szegénynek legalább ennyi öröme legyen...

ROBERT *(Teli szájjal nyög.)* Levél...

HASSEL *(Sziszegve)* Egyszer még kirúgatom...

EMILIE *(Kibontja a leveleket.)* Joachim úr azt írja, megnézte a hegedűverseny kottáját, és... nagyon tetszik neki. És hogy kicsit túl nehéznek tartja. Szép karácsonyt kí-

ván. Brahms úr pedig... Ő is szép karácsonyt kíván. Valamint, el akar majd jönni látogatóba.

ROBERT Brahms... Maga nagyon tehetséges, fiatalember! A zenéről alkotott újszerű képe, az...

EMILIE *(Belevágva)* És még van nálam valami. *(Háta mögött újságot szorongat.)*

ROBERT Kedves fiatal barátom, az ön muzikalitása, mélységét tekintve Bachéhoz hasonlatos. Különleges érzéke a harmóniák rejtelmeibe való belebocsátkozásba egyszerűen bámulatos!

HASSEL *(Odaugrik Emilie-hez, s fogak közt sziszegi)* Megőrült? Ezt végképp nem szabad! *(Kikapja Emilie kezéből az újságot, és kimegy.)*

ROBERT Higgye csak el, még nagyon nagy zeneszerző lehet magából! Dolgozzon tovább szépen! *(Újból dúdolni kezd.)*

EMILIE ...és, és azt akartam mondani még, Schumann úr, hogy tegnap este Bonnban jártam a vőlegényemmel, és a filharmónikusok koncertjén játszották az ön egyik szimfóniáját. És, szóval, most hallottam először az ön muzsikáját úgy igazán... Nagy zenekar, hatalmas hangzás! Gyönyörű volt. Én tegnap este sírtam az ön zenéjétől...

ROBERT *(Emilie-re néz, de lélekben teljesen máshol jár.)* Dolgozzon csak szépen, Brahms úr! Várom az új műveit.

EMILIE *(Meghatódva arcon csókolja Robertet.)* Köszönöm... *(Kiszalad.)*

ROBERT *(Egyedül.)* Ég vele, kedves Brahms...!

(Hassel és Emilie Robert ajtaja előtt találkoznak össze.)

HASSEL Magának mi a fene a baja, bántották?

EMILIE Nem, nem, semmi... Tényleg. De ez meg mire volt jó? Miért vette el azt az újságot?

HASSEL Richarz doktor megtiltotta. Hogy merészel szembeszállni az utasítással? Tudhassa, tele vannak ezek az újságok zaftos pletykákkal.

EMILIE Pletykákkal? Na és, füttyülök rá!

HASSEL Ja. Aztán Schumann úr megkapjon szívrohamot? Mi? Hogy Brahms úr, meg Clara asszony, és így tovább...

EMILIE Nem, az nem lehet... És mi az az „és így tovább”?

HASSEL Mit tudom én! Hogy össze-költöztek, vagy mi...

EMILIE De hisz Clara érett asszony, harmincon jóval felül! Igaz, azt mondják róla, hogy nagyon szép, még most is. De Brahms úr meg huszonéves fiatalúr...

HASSEL Nem mindegy az magának? Ja, az élet... Ez meg itt sínylődik! Szegény ördög...

EMILIE Ó, Istenem! Beszélünk kéne Richarz doktorral, hogy ne legyen már ennyire szigorú hozzá! Ki tudja, meddig húzza még!

HASSEL Mondja csak, Emilie, mióta izgatja magát ennyire ez a szerencsétlen, mi? Nem olyan rég még viszolygott tőle! Undorral jött ki a szobájából minden alkalommal! Mi történt magával?

EMILIE Hallotta már, milyen zeneket komponált? Hallotta csak egy művét is?

HASSEL Utálom a zenét. Soha nem érdekelt.

EMILIE Kár. Csak a pletykák érdekelik, ugye?

HASSEL Na jó. Majd beszélek Richarz doktorral. Szegény ördög... Bár,

megérdemli. Az a sok nő... Meg az alkohol... Na, a következő hat óra az enyém. Gondoljon rám! Jóccakát!

EMILIE *(Gépről)* Hát, valahogy így történt. Kém lettem. Áruló. Illetve azzá kellett volna válnom. De szégyelltem volna. Nagyon. Nem tettem meg. Tudtam, naplóját, leveleit, zenéjét írja – mégsem köptem be. Inkább rendszeresen becsempésztem neki, amit kért. És mindig hagytam, csináljon, amit akar.

13. jelenet

(Robert íróasztalánál ül, komponál. Néha felpattan és a zongorához megy a kottával.)

Ezalatt zenefoszlányok szólnak. Vissza az asztalhoz, majd újból a zongorához. Játsszik.)

EMILIE *(hangja. Őt magát nem látjuk.)* Ó, drága Robertem! Boldoggá teszel, hogy ilyen nagy odaadással komponálsz! Mindig éreztem, hogy az én fiam még rendkívüli dolgokra lesz képes. A Pillangóid elbűvölőek! Tudd, hogy anyád mindenben melletted áll, örökké!

(Robert tovább játszik, majd megint az asztalhoz rohan. Egyre vadabban ír.)

RICHARZ *(hangja)* Kitűnő, Schumann úr! Maga hatalmas tehetség!

(Robert újból a zongoránál.)

HASSEL *(hangja)* Bravó, bravó, Schumann úr! Fergeteges siker! Az új szimfóniája páratlan remekmű!

RICHARZ *(Előrelép, már látjuk.)* Tisztelt Mester! Lekötelezné városunk művészetkedvelő polgárait, ha el-

vállalná ezt a hangversenymeghívást!

EMILIE *(Előrelép.)* Kedvesem! Hatalmas ünnepléssel fogadták szonátádat! Köszönöm neked!

(Hassel és Richarz együtt, Roberthez futva)

Fő-zeneigazgató úr! Fő-zeneigazgató úr! A kórusműve lenyűgöző!

EMILIE *(Berohan.)* Egy autogramot, Schumann úr, ha lenne szíves! Megtiszteltetés lenne számomra...

(Mindezek alatt Robert nem figyel senkire sem, csak egyre eszelősebben ír. Hol dúdol, énekel, vagy a zongorához szalad, a kottát magával hurcolva. A hangszerre csap.)

ROBERT Nem, nem, nem jó...

(A két ápoló is beszalad utcai ruhában. Ők is, valamint Emilie, Hassel és Richarz egyszerre megrohamozzák Robertet – papírral, tollal.)

MINDNYÁJAN Schumann úr, autogramot legyen szíves! Csak egy autogramot!

(Robert oda sem figyel, a zongorát csapkodja.)

ROBERT Nem, nem! *(Megint ír.)* Az egész rossz! Nem! Szemétre való!

(Csapkod, a hallható zene is zavaros, de egyszer csak egy dallam kiemelkedik belőle.)

ROBERT Ez nem is az én zeném! Nem én találtam ki! Én ilyet sohasem tudnék!

(A többi szereplő mozdulatlanul áll.)

ROBERT *(Nekik mondja)* Ezt a zenét Johannes Brahms írta. Az a kisfiú. Igen... Ő... Ő... nálam sokkal jobb... Nekem ilyen sohasem menne... A fejemben volt – azt hit-

tem, az enyém... Nem az enyém, nem...

(A két ápoló kiszalad és fehér köpenyben jön vissza. Megragadják Robertet.)

Sötét lesz. A fény csak az éppen megjelenő alakokra vetül, idegesítően, villódzóan.

Álomszerű képeket látunk. A szereplők hangja gépről jön, visszhangszerűen, idegenül, távolian.)

(1. kép A szereplők háttal állnak. Két fehér köpenyes ápoló erőszakosan húzza magával Robertet. Ellenáll, kapálódzik.)

ROBERT Nem, nem. Nem sétálok! Nem megyek sehová! Eresszenek! Ő írta, értik?

(2. kép Szemből: Richarz doktor érkezik, kezében óriási kanállal.)

RICHARZ Ez a meleg tej jót tenne magának, Schumann úr! Igya csak meg!

(3. kép Hassel szalad be egy ágytállal.)

HASSEL Alkosson valami szépet, Schumann úr! Tolja csak ki a fenekét!

(4. kép Robert ugrál, a levegőbe kapkod.)

ROBERT Ő írta! Eusebius! Várj meg! Florestan azt mondta, hogy el akarsz menni! Igaz ez? Hallod, várj meg, megyek veled!

(5. kép A két ápoló ledobja köpenyét, amely alatt frakk van. Egyikük felkap egy hegedűt, a másik egy kottaállványt. Vad hegedűhangolás. Már minden szereplő mozog. A fények folyamatosan villódznak.)

ROBERT Ez hamis! Őrülten hamis! Megőrült?

(6. kép Minden szereplő rohángál fel s alá, s mondja a magáét, egyszerre. Teljes zűrzavar.)

RICHARZ A fontanellát megcsapoltam. A gennyet felfogtam. A meleg tej nagyon fontos. Teljes elszigeteltség. A tejet meg kell innia. Meg kell innia!

HASSEL A nyugtatót beadtam. Itt a finom vacsorája. Mutassa a fenekét! Mutassa a fenekét! Fokhagyma nincs benne! Arzént tettünk a borába! Arzént! Arzént!

ROBERT Clara, hol vagy? És a virágok? Mi van a pillangókkal? Mi van a pillangókkal? És Chiara? Clara, hisz te vagy Chiara!

(A hangzavarban a szereplők szövege mellett ideges hangolás – már nemcsak a hegedűé, hanem egy egész zenekaré szól. Egyre hangosabb az egész.)

A legerőteljesebben Robert hangja hallatszik.)

ROBERT *(Ismétli)* Mi van a pillangókkal? *(Ordítva)* Mi van a pillangókkal?

(A háttérhangok elcsitulnak.)

Levelet kaptam Clarától! Levelet kaptam! Hallják? Clarától!

(7. kép Hirtelen csend lesz. A zongoránál Emilie ül. Ügyetlen pötyögtetéssel megszólal keze alatt az Álmodozás – gépről. Meg-megakad benne.)

EMILIE Megismeri, Schumann úr? Az ön darabja! Megpróbáltam megtanulni a maga kedvéért! Hisz karácsony van!

(8. kép Megint zaj. Az egyik ápoló a kottaállványból vezényel neki, Emilie zongorázik, a másik ápoló hegedül, Hassel tányérokkal és az ágytállal)

---

szaladgál, Richarz az óriási kanállal és egy fecskendővel. Újra hangzavar, a fények folyamatosan lüktetnek. Egyszerre beszél mindenki.)

RICHARZ A fontanellát megcsapoltam. A gennyet felfogtam. A meleg tej nagyon fontos. Teljes elszigeteltség. A tejet meg kell innia. Meg kell innia!

HASSEL A nyugtatót beadtam. Itt a finom vacsorája. Mutassa a fenekét! Mutassa a fenekét! Fokhagyma nincs benne! Arzént tettünk a borába! Arzént! Arzént!

ROBERT Vau, vau, Clara, vau, vau. Hol a kolbászom? És Florestan? És a pillangók? Vau, vau! C-dúr! Clara írt! Levelet kaptam!

EMILIE Az ön darabja! A maga kedvéért! Hisz karácsony van! És én szeretem magát! Megismeri? A maga kedvéért! Szeretem magát!

ROBERT (Ordít) C-dúr! C-dúr! Elég! Nagyon fáj! Iszonyatosan fáj!

(Csönd lesz és sötét. Richarz, Hassel és Emilie kimennek. A két ápoló lassan visszaveszi a fehér köpenyt. Pakolni kezdenek, Robert leroskad az ágyra. Az ápolók toloszékot tolnak be és ki. A teljes sötétségben csak sejteni lehet, mit csinálnak.)

Egy darabig zajlik a némajáték. Hirtelen hátul, messze, egy távoli szobából erős fény szűrődik ki.)

14. jelenet

(Richarz szobájában Emilie, Hassel és Richarz doktor, velük szemben Robert toloszékben, egy másik ápolóval.)

RICHARZ Mi mindent a betegeink érdekében teszünk! Sajnos, Schu-

mann úr, tájékoztatnom kell önt, hogy viselkedése miatt – meg ugye az iménti vizsgálatok is igazolják döntésem –, tehát kénytelenek vagyunk szigorítani az ön kezelési körülményeit! A jövőben nem engedhetjük a többi beteg közé. A lakosztályában való tartózkodását egy állandó, szűz általi rögzítéssel segítjük, a zongoráját pedig elszállítatjuk. Minden pillanatát figyeljük, mert csak így tudjuk nyomon követni állapotának változásait. Ne akarjon minket becsapni, mindent látunk, hallunk, tudunk!

ROBERT Zongorám... a zongorám...

RICHARZ Igen, a zongorájáról van szó! Látja, milyen okos tud lenni, ha akar! Jól értette! Meg kell még jegyezni, hogy mivel a kedves felesége nem tart önnel kapcsolatot, kénytelenek leszünk őt magunk megkeresni. Clara asszony...

ROBERT Ír! Clara ír!

RICHARZ Hogy mondja?

HASSEL Nekem is gyakran emlegeti, hogy Clara asszony levelet küldött, de ez teljesen kizárt, hiszen évek óta nem érkezett levél tőle!

RICHARZ Mit mondott, Schumann úr? Clará-tól kapott levelet?

ROBERT (Sűrűn bólogat és nyög.)

RICHARZ Hát ez tényleg érdekes... Emilie, nincs hozzáfűznivalója? (Emilie szótlanul áll.) Na jó. Viggyék vissza a szobájába. (Az egyik ápoló eltolja Robertet.) Emilie kisasszony, levelet írunk.

EMILIE Igen, professzor úr!

HASSEL Szabadna megjegyezni, Schumann-né asszonyt aligha érdekeli férje állapota. Amióta itt van ez a nyomorult...

RICHARZ Tisztában vagyok a helyzettel, Hassel. Gondolhatja, hogy

én is látom! Schumann asszony nálam sem jelentkezett, nem érdeklődött, s tudtommal Peters professzor úrnál sem.

EMILIE Ó, Istenem...

RICHARZ Értsék már meg, ez nem a mi dolgunk! Mi megtettünk minden tőlünk telhetőt.

EMILIE Istenem, szegény...

RICHARZ Maga meg ne sopánkodjon, kisasszony! Nem ez a dolga! Írja...

EMILIE Igenis...

RICHARZ „Clara Schumann Asszonynak, Drezdába – Tisztelt Nagyságos Asszonyom! Szomorú kötelességemnek kell elegend tennem, midőn tájékoztatom Önt férje jelenlegi állapotáról. Amennyiben...”

EMILIE *(Hangosan sírva fakad.)*

RICHARZ Jaj, adja már ide azt a levelet! Majd Hassel megírja. Hogy ezek az érzékeny lelkű nők...

(Emilie sírva kiszalad.)

RICHARZ *(Hasselnek)* Folytassa, kérem!

HASSEL Mondja, professzor úr, az a bizonyos fiatalúr, aki legutóbb itt járt, ő...

RICHARZ Hát, megáll az ember esze! Hogy maguk mit kíváncsiskodnak! Összebeszéltek Emilie-vel, hogy kikészítsenek?

HASSEL Bocsánat, csak a miheztartás végett...

RICHARZ Semmi miheztartás! Azt teszi, amit mondok! – Igen, az a fiatalúr, igen, ő Schumann úr legifjabb pártfogoltja, barátja. Azt mondják, ügyes zeneszerző.

HASSEL Tehát az a fiatal zeneszerző úr...

RICHARZ Brahmsnak hívják.

HASSEL Az a Brahms úr, igen, ő valóban a bánatos, magányos fele-

ség körül legyeskedik? Azt írják a lapok, hogy együtt laknak...

RICHARZ Ha azt írják, hát azt írják.

HASSEL S vajon nem sejtí? Azt, hogy a felesége és a legjobb barátja...

RICHARZ Soha nem fogjuk megtudni, mit sejt, és mit nem. De talán többet, mint gondolnánk.

HASSEL És azok a mindenféle alakok, akikkel beszélgetni szokott? Rendszeresen valami Florestant meg Eusebiust emleget...

RICHARZ Skizofrén a szerencsétlen... Csak képzelet, hogy látja őket.

Na, azt hiszem, az lesz a legjobb, ha én írom meg azt a levelet. Úgy látom, magára sem számíthatok ma már.

Közölnöm kell Clara Schumannal, hogy nincs több remény.

A férjéről – lemondunk.

15. jelenet

Zene.

(Félhomály. Robert hangja távolian, emlékképszerűen, suttogva szól, normális hangon.)

ROBERT Írtál! Újból és újból válaszolsz! Ha nincs is már zongorám, legalább lehetnek még álmaim...

Látod, elmenekültem Tőled. Meg kell tanulnod, néha az a legtöbb, ha le tudunk mondani arról, akit szeretünk.

A lemondásnál nincs nagyobb szeretet. Csendben elmenni.

Én megbocsátottam. Te is bocsáss meg nekem! Johannes? Tudom, vigyáz rád. Megnyugodhatok.

Szeresd őt, úgy, mintha csak engem!... És vigyázz az álmaimra.

(Világosabb lesz, Robert a fotelben ül a szobájában. Emilie beront.)

EMILIE Pár percre hagyom csak magára, máris baj van? Remélem, nem látta meg senki, hogy kiosontam! Mi történt? Na, ne búsuljon! Mutassa azt a szíjat! *(Kioldozza Robertet.)* Szereztem kavicsokat! Ilyenekre gondolt? *(Egy tál kavicsot tesz Robert elé. Robert kikapja Emilie kezéből a tálat, és eszelősen számolni kezd.)*

ROBERT Egy, kettő, három – hat, négy, öt, három, kettő... hét, öt, kettő húsz! Nem, hét, nyolc, tíz! Huszonkettő, huszonhárom, hét, nyolc – tizenöt! *(Lehuppan a földre, kiszedi a kavicsokat a tányérból, és a földre rakosgatja tovább. Tologatja őket, közben tovább számol.)* Hét, tíz, tizenegy, húsz... Ötvenhárom! Ez az! Megvan! Ötvenhárom! Tíz, négy, nyolc! Nyolc! Á, tizen-nyolc! Öt... Hat... Hét... Tizenhét! Tizenhét, tizenhét! Hé, hallja, Hassel? Ki van itt?

HASSEL A barátai! Brahms úr és...

ROBERT Senkit! Senkit ne engedjen most ide! Nem érek rá! Dolgom van! *(Súgva)* A szopránénekesnővel akadt... Na, kis elintéznivaló... *(Bizalmasan)* Tudja, férfiügy... Hát-ha akkor tisztábban énekel majd... Rohanok... Aztán próbálok a kórus-sal, egész délután! Meg jönnek a kiadótól. Azt a cikket is be kell fejeznem!

RICHARZ *(Belép.)* Schumann úr! Megígértem a barátainak... Kivételesen megengedtem, hogy – elveim ellenére – bejöhessenek! Erre maga így viselkedik!

ROBERT Első a munka! Maga csak ne ígérgeessen a nevemben! Azokat a harsonákat is bele kellene

írnom. Gyorsan, gyorsan, hol vannak a papírjaim? Ja, papírom, az nincs. Három harsona kell... Meg a tollam? Tintát kérek! Az sincs. Hassel, hallja, igyekezzon, igyekezzon! Ez meg tizenkettő, tizen-négy, tizenhét – a francba is! *(Ugrál, csörgeti a kavicsokat.)* Megint tizenhét!

RICHARZ Hassel, úgy látom, az engedményeknek semmi értelmük, pedig talán utoljára láthatták volna – menjünk...

(Robert ugrál, szökdécsel tovább, Richardz és Hassel kimenekül.)

EMILIE Tudja, Schumann úr, Hassel-től ezeket aztán hiába kéri! Ő betartja a szabályokat! Hová tette azt a papírt, amit a múltkor hoztam? A padló alá? *(Robert tátott szájjal bámul Emilie-re.)* Na, várjon, a fotel kárpitjába is dugtam egy adagot! Újabb rejtekhely! Tessék, itt a toll meg a tinta! Tiszta a levegő! Nyugodtan dolgozhat!

(Robert még rázza egy darabig a kavicsokat, aztán megáll.)

ROBERT Emilie, miért gondolja, hogy kujon vagyok?

EMILIE Tessék? Hogy?

ROBERT Miért gondolja, hogy kujon vagyok?

EMILIE Ja, hogy – kujon? *(Hüledezve)* Ezt mondtam volna? Azt, azt csak – nyilván sok nője volt, nem?

ROBERT Ha ezt gondolja, miért ilyen jó hozzám? *(Emilie döbbenten nézi Robertet. Megsimítja homlokát, mintha láza lenne.)*

EMILIE Nem akar lepihenni? A kavicsait eltesszük addig egy dobozba. Ide, jó?

ROBERT Emilie! Miért ilyen jó hozzám? Az egyetlen ember, aki...

EMILIE Miket beszél...

ROBERT Akinek szíve van... Nekem már semmi értelme... Ez az egész, csak a túlélésről szól. Valahogy túl lenni rajta. Ami elviselhetetlen volt odakinn...

EMILIE Odakinn?

ROBERT Odakinn.

EMILIE Nem értem... Nem beszélhet így! Magának nem lehetnek ilyen gondolatai!

ROBERT Egy dilisnek nem lehetnek ilyen gondolatai, igaz?

EMILIE Hát – igaz...

ROBERT Tudja, Emilie, lehet az ember életében egy olyan pont, amikor azt kell, hogy mondja, elég volt. Nem megy. Így nem megy tovább.

EMILIE Azt mondja, azt akarja mondani: az egész – csak játék? Maga megjátssza, hogy beteg? Maga – normális?!

ROBERT Olyan keskeny a szakadék beteg és nem beteg között, hogy néha elbizonytalanodom, hová is tartozom....

EMILIE De nem úgy beszél, ahogy szokott! Egészen máshogy! Maga – épelméjű! Nem is beteg!

ROBERT Az elmém – hát igen, talán ma még ép. De nem vagyok egészséges, Emilie. Hisz látta, a laboratóriumi eredményeim, azok igazak. Az ifjúkori csapongásaimat így bünteti az ég. Tönkre kell mennem, ez a sorsom, a szervezetem szép rendben adja meg magát, ahogy kell. De az agyam még működik! Nem vagyok dilis!

EMILIE Tehát átvert mindenkit! Engem is! Hogyan csinálta?

ROBERT A Rajnánál kezdődött. Tudtam, úgys kihúznak. Aztán magam kértem, hozzanak ide.

EMILIE De miért?

ROBERT Tudja, amikor az embert elborzasztja, letaglózza, földbe

döngöli a tehetség. A tehetség, asszony képében. A tehetség, egy ifjú, majdnem gyerek képében. S amikor az embert elborzasztja, letaglózza, földbe döngöli saját kicsisége, jelentéktelensége – a tehetséggel szemben. Mi mást tehetne? Clara, a feleségem túlon túl jobb zongorista annál, mint hogy elviselhessem. Látja az ujjaimat? Két ujjam szinte béna... Clara komponál is... Remek asszony. Csodálatos. De én meg sem közelíthetem. Johannes pedig... Aljasan fiatal. Felháborítóan zseniális. A cipőfűzője megkötésére sem lennék méltó... Hogy állhatnék kö-zébük? Nekik – élniük kell. Nekem – már nem maradt hely ezen a golyóbison. Emelt fővel vonom ki magam, nincs is már jobb társam, mint ezek az üres kottapapírok.

EMILIE Ó, Istenem! Nagyon sajnálom, nem is tudom, mit...

ROBERT Ne mondjon semmit...

EMILIE És így jobb?

ROBERT Bárhogy jobb. A pokolnál jobb a tisztítótűz...

EMILIE Így azért... Azt hiszem, értem – valamennyire...

És, és – mondja csak, tényleg hasonlítok?

ROBERT Kire?

EMILIE Clarára.

ROBERT Ó szép. Gyönyörű. Szébb, mint te... *(Leveszi Emilie-ről a szemüveget.)* De van valami a szemöldököd vonalában, a szemed metszésében – ami emlékeztet rá.

EMILIE Igazán? Ó, Schumann úr! *(Felkap egy kispárnát, és a fejére teszi kalap gyanánt.)* Hisz láthatja, milyen szép vagyok! Tudja, micso-da sikerem volt ma?

Zene: Keringő (zongoraszóló)

Drága Robert! A maga művét játszottam! Tapsvihar! Éljenzés!

ROBERT Clara! És a csokraid? Itt vannak! Majd én viszem!

EMILIE Robert, hozza a kalapdobozom is? Ja, és szóljon a dadusnak, a gyerekek le ne maradjanak!

ROBERT Persze, drágám, úgy lesz! *(Nevetnek, táncra perdülnek.)*

EMILIE Robert! Sose hagyjuk abba! Ennek a táncnak nem lehet vége!

ROBERT Nem, sohasem! Hisz karnevál van!

EMILIE Karnevál! Forgatag! Álarcok mindenhol! Akkor is karnevál volt, ugye? Ott, a Rajnánál!

ROBERT Bizony! Az volt! Színek, fények! Itt van Florestan! Látod? Forogjunk!

EMILIE Forogjunk!

ROBERT Eusebius is!

EMILIE Forogjunk!

ROBERT Chiara is!

EMILIE Forogjunk! Nekem csak te kellesz, Robert! Te vagy Florestan is, Eusebius is!

ROBERT Te meg Chiara, Clara, mind te...

EMILIE Igen, mind én vagyok! Forogjunk! Látod, Robert, mennyire szeretlek! Akarlak! Sikerről sikerre viszem a műveidet! Tapsolnak! Majd szétszednek! És mindenhol írok neked! Levelek százait írom neked!

(A zene abbamarad, csönd. Emilie és Robert is megáll.)

EMILIE Azokat a leveleket nem ő írta.

ROBERT Hogy? Mit mondasz?

EMILIE Azok nem Clara levelei voltak.

ROBERT Nem értem...

EMILIE Azok a levelek, amelyek ide, az elmegyógyintézetbe érkeztek Clara aláírásával, nem tőle valók. Én írtam mindegyiket.

ROBERT Mit beszélsz... Nem értem...

EMILIE Én, én csak jót akartam!

ROBERT Nem hiszem el! Te írtad? Ez nem lehet igaz!

EMILIE Csak jót akartam...

ROBERT Mondd, hogy nem igaz! Mondd, Emilie, hogy nem igaz!

EMILIE Meg akartalak menteni, Robert! Jóvá akartam tenni, amit veled műveltem...

ROBERT Nem igaz! Nem hiszem! Emilie! Emilie! Gyorsan mondd, csak most találtad ki az egészet, hogy nem igaz, hogy, hogy...

EMILIE Meg akartalak....

ROBERT Emilie, Emilie! Ez már túl sok! *(Mint sebzett vad, rohángál körbe. Emilie próbálja megállítani, lefogni.)*

EMILIE Robert! Mit csinálsz? Robert!

ROBERT Emilie! Emilie! *(Dulakodás, leverik a lámpát, valami villan a sötétben.)*

EMILIE Ne, Robert! Segítség! Segítsenek! *(Kirohan a szobából.)*

(Ápolók, Hassel rohanvást be.)

HASSEL Mi történt? Úristen! Siessenek! *(Mindhárman Robertre vetik magukat, aki a földön fekszik a szobájában. Richarz is futva érkezik.)*

RICHARZ Mi van? Mi történt? Szent ég!

(Emilie az ajtó előtt zokog. Robert a földön fetreng, vérben fürödve.)

EMILIE Én csak jót akartam...

RICHARZ Azonnal hozzanak kötszert!

(A két ápoló elrohan.)

HASSEL A szerencsétlen! *(Robertet csitítgatja.)* Nyugodjon meg, Schumann úr! Nem lesz semmi baj.

RICHARZ Adják már ide! El kell állítani a vérzést! Még különben elvérzik!

(Kötözi, Hassellel együtt. Az ápolók lefogják Robertet, aki már csak nyöszörög. Lekötik kezét-lábát és hordágyra teszik.)

HASSEL Csillapodjék! Itt a nyugtatója. Na, nincs semmi baj! Hogy az atyáúristenit, a kést itt felejtettem, amivel az ételét vágtam fel! Azzal esett magának...

RICHARZ Vigyázzanak vele! Bármikor elájulhat a vérveszteségtől! Csoda, hogy csak ennyire sikerült neki! Ha egy centivel arrébb vágja fel az ereit, akkor már nem él! Óvatosan! Ne rázzák össze! Jól van, Schumann úr. Túl fogja élni! Vigyék át a szomszéd szobába! Itt meg fel kéne takarítani ezt a rengeteg vért... Ó, Istenem...

(Emilie még mindig az ajtóban sírdogál.)

RICHARZ Emilie, maga bent volt, amikor történt?

EMILIE Nem, dehogy... Egy percre ki kellett mennem. Aztán csak a kiabálásra szaladtam be...

RICHARZ Egyedül hagyta, az asztalon egy késsel!

EMILIE Csak jót akartam neki... Sok vér... Vér, mindenhol...

RICHARZ Menjen, tegye rendbe magát! Pihennie kéne! Rémesen néz ki. Menjen.

EMILIE Életben marad?

RICHARZ Talán. Menjen most.

16. jelenet

(Robert szobája üres. Az egyik ápoló takarít, törölget, közben füttyörszik. Hassel jön, toloszékben tolja Robertet.)

HASSEL Na, eleget levegőztünk, Schumann úr! Ideje már bejön-nünk.

(Robert ölében földgömb. Meredten nézi. Hassel az asztalhoz viszi Robertet. Robert átteszi a földgömböt az asztalra. Egyfolytában azt nézi.)

HASSEL Itt a gyógyszere, Schumann úr.

(Robert meg sem fordul, csak a földgömbbel van elfoglalva. Hassel betesz egy pirulát Robert szájába és megitatja vízzel.)

HASSEL Mindjárt hozom az ebédjét is! *(Kimegy.)*

ROBERT India...India?

HASSEL *(Visszajön egy tálcával.)* Ebéd! Mit hozott az az aranyos Hassel? Hát persze hogy finomat! Ez itt jó kis leves... *(Megkötözi Robertet, szalvétát tesz a nyakába.)*

RICHARZ *(Belép.)* Hát hogy vagyunk, hogy vagyunk, kedves Schumann úr? *(Robert nem válaszol, semmi-re nem reagál, csak a földgömböt forgatja.)*

HASSEL Nem válaszol, uram, nem reagál semmire sem. Na, egy kanál finom leveske? *(Eteti Robertet... Az egy darabig nyeli az ételt, aztán hirtelen kiveri a kanalat Hassel kezéből.)*

HASSEL Jaj, mit csinál? Hát nem ízlik? Na, próbálkozzunk inkább a marhasülttel! *(Richarzhoz)* Két napja csak ezzel a földgömbbel foglalkozik! Tegnap eljött Brahms úr és Joachim úr – itt ácsorogtak

az ajtóban, de rájuk sem hederített. Mintha itt sem lettek volna, csak a földgömböt forgatta.

RICHARZ Talán meg sem ismerte őket...

HASSEL Az a sokk, amikor felvágta az ereit – az betett neki...

RICHARZ Igen, addig mintha lettek volna tiszta pillanatai is, de azóta... Legfrissebb tanulmányomban kifejtem az eset különleges-ségét...

HASSEL Bizony, Schumann úr! Nyissa csak nagyobbra a száját! Nem is örült a vendégeinek! Pedig ha tudná, mit harcoltam Richarz professzorral azért, hogy végre beereszthessük a barátait ide! Na nem baj, azért ne higgye, hogy megsértődtek volna! Sőt, Brahms úr még azt is mondta, pár nap múlva újból eljön. És akkor elhozza magával a kedves feleségét is – Clara asszonyt.

ROBERT *(Clara nevének hallatára felugrik, székestül, mindent felborítva maga körül. Nyüszítve tör, zúz, csapkod. Hassel és Richarz lefogják.)*

RICHARZ A nyugtatót rögtön, adja már azt a tút! *(Beleszúrja. A kapálódzó Robertet visszaüldetik a toloszékbe. Az lecsillapodik. Richarz kimegy. Hassel betakargatja Robertet.)*

HASSEL Látja, megint mit művelt? Mire volt ez jó? Szegény ördög... Na, pihenjen szépen, próbáljon meg aludni! Nincs semmi baj. Én vigyázok magára. Az ablakhoz tolom, ha akar, nézegethet kifelé. *(Kimegy.)*

(Robert magára marad.)

ROBERT India... Félek... Hosszú út... félek... jönnek hamarosan... Ezek? Pillangók? Tavasz... *(Kézét felfelé*

nyújtja, mintha kifelé akarna kapaszkodni. Egy láthatatlan falon kapálódzik kezével.) Hopp! Gyere, csak gyere! Szárnyaid összetörték... Mint az én ujjaim... Óvatosan... szirmok... Az ember – pillangó... Nincs... Minden... Nincs... „Tiszteletbeli – tagja – én – tiszteletbeli – *(Nevet, hisztérikusan)* a Mennysországnak... vagyok... vagyok...” *(Schumann szövege)*

17. jelenet

EMILIE *(Gépről)* Megkaptam méltó büntetésem. Kirúgtak a kórházból. Épp ideje volt. Nem is bírtam volna ott maradni. Nézni, ahogy Robert szörnyű kínok közt teljesen leépül. Hisz valóban elérte őt az elmebaj iszonyata. Vagy fél év telhetett el, amikor a szívem visszaparancsolt. El kellett mennem oda. Látnom kellett őt.

(Richarz doktor szobája. Richarz doktor az asztalnál ül és ír. Hassel ágy-neműket hajtogat. Robert nincs a szobában.)

EMILIE *(Belép.)* Jó napot kívánok, professzor úr!

RICHARZ Jó napot, Emilie!

EMILIE Elnézést, hogy alkalmatlankodom... De el kellett jönnöm, még egyszer... Megkapták a sürgönyömet?

RICHARZ Megkaptuk, Emilie.

EMILIE Akkor beengednek? Hogy van Schumann úr? Megnézhetném?

HASSEL Schumann úr? Hát, nézze meg! Meg fogja látni, remekül van. Nem rosszkodik végre. Nincs dugdosás, kezeslábasba kötés, harapdálás! A professzor úr terápiája csodát tett!

Egyébként tegnap itt járt Brahms úr és Clara asszony is. (*Kimegy a szobából.*)

EMILIE Clara?

RICHARZ Igen, itt ült az ágya mellett. Hosszasan ölelte...

EMILIE Hogy mert idejönni az a nő? Mostanáig nem volt kíváncsi a férjére!

RICHARZ Aztán egy kis borral itatta meg. És gyümölcsízt adott neki...

EMILIE A világhírű művésznő kegyesen leereszkedett...

RICHARZ A kicsordult borcsöppeket Clara asszony tenyeréből nyalta fel, mint egy... egy kutya... Azt hiszem, nem ismerte meg.

Az eset egyértelmű: a kataton skizofrénia tipikus megnyilvánulási formája...

HASSEL (*Tolószékben tolja be Robertet.*) Hát íme, itt van Schumann úr.

EMILIE Robert...

ROBERT (*Egy darabig némán néz.*) Az angyal!

EMILIE Robert...

ROBERT Az angyal... itt...

EMILIE Ne mondjon semmit – Robert...

ROBERT „Eljött – értem – szívemben – megnyugszik –...”

EMILIE Robert!

ROBERT „.... valami, amit nem akarok elveszteni – a hit –”

EMILIE Robert!

ROBERT „....a hit, hogy – van jó ember, van Isten... nem vagyok – hát – boldog...” (*Schumann szövege*)

(*Meghal.*)

EMILIE (*Lassan közel megy hozzá, lezárja a szemét.*) Robert...Elment... örökre... most már boldog.... (*Sír-*

va fakad.) Az a nő – Clara, ő ölte meg... Ő volt a gyilkosa...

Zene: Hegedűverseny II. t. (részlet)

(*Emilie zsebkendőjét az arcára szorítja, és Hassel vállára borul. Így állnak némán. A szín elsötétül.*)

Utójáték

EMILIE (*Csak a hangját halljuk, őt magát nem látjuk – mint a darab elején.*) Szentül meg voltam erről győződve, higgye el, doktor úr. Én tudtam, hogy Clara Schumann végzett a férjével. Még akkor is, ha magamat is hibásnak tartottam Most már érti, ugye? Én csak jót akartam!

Talán nem így kellett volna. Nem lett volna szabad.

Ez a mai hangverseny meg... Nem szándékosan tettem.

Csak valahogy kijött belőlem.

Annyi év után. És most jobb. Mert némi elégtételt érzek. Legalább egyszer, egyszer az életben zavartnak láthattam. Ezek után – felőlem – játszhat tökéletesen. Játszhat bármit, bárhogyan. Az ő műveit is.

Talán már nem fog annyira fájni.

A zene változik, átmenet a Zongoraverseny II. tételébe. Középen a Zongorista/Clara önfeledten zongorázik.

VÉGE

Rondó

állomások –
utak,
valahol egy kézfogás –
egérutak,
falakról pergő veríték –
gyalogutak,
emlékezet örökébe vésett szempár –
zsácutak,
óramutató szigora –
félutak,
koldus tikkadt mosolya –
földutak,
öreg papír penészíze –
kerülőutak,
bőröd áldott melege –
keresztutak...

Téli mese

Néha látlak a hegyen túl
szénparipát megülni,
kóbor fellegek közt
csak azért is repülni.

Vágtatsz.
Arcod arany színben,
feletted gyöngy,
zsebedben temérdek minden,
s mégis hallgatsz.

Hazaszállsz az utolsó falevéllal,
lassan szökellő téli széllal,
s a dér csípte rekettye tövén
gondolsz rám,
még egyszer, de soha többé,
még egyszer és mindörökké.

Üzenet

Harsog a nem.
Nézz körül,
fekete tussal az égre,
fák koronáján,
madarak röptébe írva,
mindenhol bevésve,
hogymegse feledd;
valahol, valamikor, vagy
mégsem
lehet.

Búcsúvers próba után

Hajamnál fogva rángat ki az ősz
a köpönyegből, cudaron pőrére vetkőzve,
verébre, macskára lőve
a festő néma dalt búg,
poharad töltöd, most kapsz csak erőre.

Kertek felett szálllok
könnyű szél libbentve az ablakon,
a nádason túl békák intenek,
s a repedések a kopott parkettán.
Ki talál itt rám?

Páncél közöny-felhőkben rohantok valamennyien.

Három hete, hogy bevégeztem itt,
nem látsz már többé,
tán észre sem veszed.
Temetésemre nem hívlak,
nem érdemled, hogy szeresselek.

Csönd siklik

Csönd siklik a hóban, s tompa döbbenet.
A léptek házamból távolodón vezetnek tova,
zaj, ájult viharhadár
zúdul elétek,
hol bénán,
véresre tépett darabokban
hullok atomjaimra.

Szűkülő tudatom már mit sem érez.
Hosszan nyúlok a végtelen erdők fölé,
hol nincs már dallam, nincs harmónia,
s monoton, lassú morajlással
merülök el a szürkülő csillagok közt.

Csak megpendült egy zongorahúr,
és elszakadt. Ennyi történt.
Senki nem sirat meg.

Homokvers – filmdal

Zöld és földszag,
légyott, fűmag,
kavicsot görgetsz szabadon,
madárdal siklik hajadon,
monoton dal suhan oda,
reszket a felhők sora –
csak neked, csak neked
suttogó énekem szava:

Kezedben pergő homokszem
fut tova,
hova az idő vasfoga?
Nyomod majd csak homok,
csak konok homok-romok ...

Kő vagy

Kő vagy.
Szemedben évmilliók kristályos
csillogása,
szikrázó kagyló-tudás
vérereid lobbanása.

Kő vagy
titkok álmodója,
örök.
Patak lennék körötted,
frissen pergő
víz-körök,
habzó csoda,
merülök, merülök
oda,
hol tested forró és buja
kerülök
egyre lejjebb, s beljebb,
hevülök, s már
reszketek benned
benned érzem
szívverésem
benned érzem
érted éltem,
éltem, s haltam
szakadatlan,
ruháim mind szétszaggattam
hordalék fák mocska, piszka
lelkem tépett martaléka
ájult hullámaim, –
zokogom;
fogadj magadba!

Kő vagy.
Fehér, tiszta, s mozdulatlan.
Én a patak, könnyeimmel
simítlak végtelen,
míg néhány porszemet lassan
szemembe pergetsz magadból.

Kő vagy.
Maradj is meg mindig annak.

Két madárének

I. Madársírató

A dal az enyém!
Apríts szét, taposs meg
ha nem kell –
morzsáim fald fel,
bor-öröm habok közt
láttni akarom
toromon
fulladni –
rákövült szárnyamon
éget a csönd –
a levegő, hol átmerülnék,
már csak füst, kosz és
hazugság.
Kinek adjak, mondd?
Hisz mindent beborítsz, ember,
de a dal, az enyém!

A dal az enyém!
Tánc nincs több,
üvegcipőin pergő fuvallat,
kézenfogott szép szó,
karok kitárva –
elvesztek a fák jajával
hangom hiába
fullasztó közöny
papírhalmain dadogom:
csak a dalt,
a dalt akarom!

2. Röptető

Levedlettelek magamról, világ!
Fölfelé tartok,
a fény közelít.
A harang arcom mellett kondul,
kőpárkányon sóhajom
felhővé elegyít.
Röptöm vad tánc,
szárnycsapásom a rózsablakon túli
messzeségbe, Isten elébe repít.

Egy komédiához

Súlya leterít a csöndnek –
oly rég monddod,
nem lehet,
ólmos, sötét ujjaid lefogják szemem,
nem lehet, nem lehet,
inkább gyilkolsz,
rab ruhám tépett bűzétől
undorodva fordítod fejed,
nem lehet,
véremmel rikoltó kérdőjelet mázolnál,
s kiáltanál; nevéssenek,
csak nevéssenek,
mert nem,
nem lehet...

A függöny, mint minden este,
ma is lehullt,
te jó maradtál,
valaki szívében távol, mint minden este,
ma is,
kicsit megszakadtál.

Nincs kiút

Nincs kiút.

A befőttesüveg teteje zárva.
Nincs előre,
sem pedig hátra.
Fojtó bűz facsar,
minden hiába.

Vadhattyú

Öleltél-e már vadhattyút?
Én csak a holdat bámulom,
míg a tarka tollak szétterülve lebbennek át
az óceán felett.

Könnyed mosolyodon átlépsz,
belőlem lelkem cafatjai maradnak nyomodban.

Csókolod...

Tétova volt, reszkető igazgyöngy,
íze tán áfonya, vagy puha szeder,
s akár lassú folyású patak, göröngy
kavics közt feltörő forrás – víz, emléke oly könnyű hópehely.

Ijedt volt, mint rejtett álmok,
s mint restelkedve óceánba zúduló hegyek,
a mázsányi terhet cipelő, roskadó kínok
alatt sarkukból kifordult, kettényílt egek.

Röpke volt, de hosszan olvadó méz-cukor,
édesen szent pecsét titkunkra,
két szegény bolond szaladt egymás karjába akkor –
s a nap árnyt vetett riadt arcunkra.

Fájó volt és langymeleg,
illatod ma is arcomba mar,
tavaszi zápor, égő sóhaj,
miért kell eleresszelek?

Álmodj inkább, szorítsd lüktető fejed gyógyító tenyerembe,
s csókolj, csókolj végeláthatatlan éjeken,
át a tovamerülő fellegekbe.

Rameau

kísérővers egy csembalóesthez

*Dobai Péternek, hálával és köszönettel
megtisztelő barátságáért*

Feketék,
sápadt derű hajnali dallamát –
szaladnak ujjaid, keresed
néha fehér is,
nesztelen bánat oson szemedén át
feketék megint, köztük fehérrel
szíveden az ősz pereg
s éji levelek.

Alvó moraja csendnek
s lezser cicomák,
fehéren-feketén,
feketén-fehéren
húrok durúzsza –
soha meg nem jött várva várt üzenet,
s egyszer, s örökre kiszakadt csók emléke, –
halkan elveszett.

Előhang

*Elisabeth Jacquet De La Guerre zeneszer-
zőnő emlékére*

Ami akkor –
elomló csipke,
s tejfehér ujjak pillényi érintése, gyöngyívú kacajod,
fárad a dal, de messzi szól,
s te mégis dalolod,
százhangú akkord orkánként süvít,
fűződtől szabadulnál már,
a vágy kiszakít.
Ami akkor,

magad voltál?
Az időtől mit raboltál?

Ami akkor –
lassú az ének,
bomló lángja gyertya melegének,
imbolygó, vad tánc az ébenfa ölén,
milliónyi hazugság a kereszt tövén.
Ami akkor –
egy csók volt csak –
ma már hasztalan fájdalom
síríg kikövezett tündöklő álmodon.

Elek Szilvia a budapesti Zeneakadémián szerezte meg diplomáit zongora, zeneszerzés és csembaló szakokon. Zeneművészként nemzetközi hírű; számos országban (Európában, az Egyesült Államokban és Japánban) szerepelt nagy sikerrel, és több nemzetközi verseny díjnyertese is. Zongoraművészi, csembalóművészi és zeneszerzői tevékenysége mellett néhány éve irodalommal is foglalkozik.

Első, zenei tárgyú drámája, a *Mámor, menüett* 2006 óta látható a Kolibri Színházban.

Következő színpadi műve *Pillangók* címmel szintén a zene világából merít. Legújabb darabja, *A varázsló kertje* című dokumentumdráma – amelynek bemutatóját a Nemzeti Színház tűzte ki 2008 januárjára – pedig Csáth Gézáról szól.

Szívesen készít egyedi megjelenítésű zenés színpadi műveket is, s színházi rendezőként is dolgozik. 2006 őszétől a Napút folyóirat zenei rovatának szerkesztője.

A *Pillangók* című dráma Robert Schumann, a tragikus sorsú zeneszerző életének utolsó szakaszáról, elmegyógyintézetben töltött két és fél évről szól.

Egy különös szerelmi háromszög szövi át a történetet, amelyben igen fontos a zene jelenléte, hisz a darabban a négy prózai szereplő mellett mindvégig jelen van egy élőben játszó zongorista is. A darab felolvasó-színházi bemutatója 2007 januárjában volt az Óbudai Társkör színpadán.

A *Válogatott versek* közül néhány saját zeneművekhez, illetve önálló szólóhangversenyek műsorához készült.

Napkút Kiadó Kft.
1014 Budapest, Szentháromság tér 6.
Telefon/fax: (1) 225-3474
E-mail: napkut@gmail.com
Honlap: www.napkut.hu

Felelős szerkesztő: Szondi György
Szerkesztő: Bognár Antal
Szöveggondozó: Kovács Ildikó
Tördelőszerkesztő: Szondi Bence